

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Факультет фінансів та обліку
Кафедра фінансів ім. С. І. Юрія

ХРУСТАВКА Соломія Любомирівна

**Місцеве оподаткування в Україні: практика та проблеми
вдосконалення / Local taxation in Ukraine: practice and problems
of improvement**

спеціальність: 072 - Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
освітньо-професійна програма – Фінанси
Кваліфікаційна робота

Виконала студентка
Групи ФФМ-21
С. Л. Хруставка

Науковий керівник:
к. е. н., доцент В. М. Русін

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту
«__» _____ 20__ р.
Завідувач кафедри
_____ А. І. Крисоватий

АНАТОЦІЯ

Хруставка С.Л. Місцеве оподаткування в Україні: практика та проблеми вдосконалення. – Рукопис.

Дослідження на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок». – Західноукраїнський національний університет, Тернопіль, 2024.

У кваліфікаційній роботі розглядається тема місцевого оподаткування в Україні, зосереджуючи увагу на його сучасних практиках та проблемах вдосконалення системи. Дослідження починається з огляду історичних засад виникнення податків, їх поняття та сутності. Також у роботі розглядаються види місцевих податків і зборів та їх функції. Далі проведено оцінку ролі місцевих податків і зборів у формуванні доходів місцевих бюджетів України та аналізуються надходження місцевих податків і зборів до місцевих бюджетів. У роботі виявлено проблеми та недоліки місцевого оподаткування в Україні та визначено напрями реформування системи місцевого оподаткування в Україні.

ANNOTATION

Khustavka S. Local taxation in Ukraine: practice and problems of improvement - Manuscript. Doctoral studies for the education level «Master» with the title 072 Finance, banking, insurance and the stock market. – West Ukrainian National University, Ternopil, 2024.

The qualification work examines the topic of local taxation in Ukraine, focusing on its modern practices and problems of improving the system. The study begins with a review of the historical foundations of the emergence of taxes, their concept and essence. The work also examines the types of local taxes and fees and their functions. Then, the role of local taxes and fees in the formation of revenues of local budgets of Ukraine is assessed and the receipts of local taxes and fees to local budgets are analyzed. You have developed the problems and shortcomings of local taxation in Ukraine and identified directions for reforming the local taxation system in Ukraine.

ЗМІСТ

Вступ.....	2
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ.....	5
1.1. Історичні засади виникнення податків, їх поняття та сутність.....	5
1.2. Види місцевих податків і зборів та їх функції	8
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИКА МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ	15
2.1. Оцінка ролі місцевих податків і зборів у формуванні доходів місцевих бюджетів України	15
2.2. Аналіз надходжень місцевих податків і зборів до місцевих бюджетів.....	20
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРУВАННЯ МІСЦЕВИХ ПОДАТКІВ ТА ЗБОРІВ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ.....	32
3.1. Проблеми та недоліки місцевого оподаткування в Україні.....	32
3.2. Напрями реформування системи місцевого оподаткування в Україні.....	35
Висновки	40
Список використаних джерел.....	45
Додатки.....	51

ВСТУП

Необхідність існування окремих фінансових угруповань на певній території, зумовлена виникненням індивідуальних та конкретних потреб її населення. Для соціально-економічного розвитку кожної адміністративно-територіальної одиниці та забезпечення населення якісними суспільними послугами, місцеві бюджети повинні володіти фінансовими ресурсами. У зв'язку із цим ключовим завданням бюджетної політики та органів місцевого самоврядування є: складання чіткого плану, щодо накопичення доходів, удосконалення процесу акумулювання коштів.

Органи місцевої влади можуть швидше та коректніше реагувати на економічні процеси, звертати увагу саме на проблемні ланки даної фінансової системи, та більш якісно контролювати фінансове забезпечення бюджету і доцільність його витрат. У контексті сучасних економічних умов, фіскальна децентралізація стала важливим напрямом реформування державного управління, що покликане підвищити ефективність використання бюджетних коштів і забезпечити більш автономне фінансування місцевих органів влади.

Найвагоміше значення у процесі наповнення місцевих бюджетів відіграють місцеві податки та збори. Тому глибше дослідження та вивчення цієї галузі, пошук варіантів вирішення найбільших проблем є вкрай потрібним та терміновим, особливо в період воєнного стану у країні.

Упродовж останніх років місцеві податки та збори наповнюють місцевий бюджет більш ніж на 50% від загальної кількості усіх його доходів. Однак, незважаючи на позитивні зміни, що відбулися в останні роки, система місцевого оподаткування в Україні стикається з численними викликами. Серед них – недостатня податкова база, проблеми з адмініструванням податків, а також нерівномірний розподіл фінансових ресурсів між різними регіонами. Це призводить до обмеження можливостей місцевих органів влади у реалізації соціально-економічних програм та проектів. Тому більшість місцевих бюджетів не є фінансово автономними, і не в змозі успішно виконувати усі поставлені

завдання самостійно, без субвенцій з державного бюджету. Така ситуація зароджує проблеми, щодо вдосконалення процесу адміністрування місцевих податків в Україні, врегулювання яких стане можливим у випадку застосування нових реформ, законів та інших важелів в системі.

За весь період розвитку та реалізації місцевих податків було проведено немало досліджень, щодо визначення методів вдосконалення системи їх оподаткування. Безліч економістів та фахівців як в Україні, так і за її межами займались вивченням питань акумулювання місцевих податків і зборів до бюджету. Зокрема: Я. Якуша, О. Василюк, А. Сміта, Л. Простебі, А. Боксгорн, Десятнюк О.М., Ткачик Ф. П., Кириленко О. П. та інші. У їхніх відомих працях досить широко та чітко відображаються питання та проблеми у процесі акумулювання місцевих платежів. Але незважаючи на велику кількість наукових робіт про місцеве оподаткування, дуже багато питань залишаються відкритими та до кінця не дослідженими, що і зумовлює актуальність даної теми роботи.

Метою даної кваліфікаційної роботи є аналіз практики місцевого оподаткування в Україні в умовах війни, виявлення основних проблем, з якими стикаються місцеві органи влади, та які потребують негайного вирішення, розробка рекомендацій щодо вдосконалення системи оподаткування.

Предметом дослідження є економічні відносини, які виникають між органами місцевого самоврядування та іншими учасниками бюджетного процесу щодо акумулювання місцевих податків і зборів.

Об'єктом дослідження виступають місцеві податки та збори.

Завдання дослідження. Для досягнення поставленої мети у кваліфікаційній роботі ставились наступні завдання:

- дослідити історичні засади виникнення податків, їх поняття та сутності;
- розглянути види місцевих податків і зборів та їх функції;
- провести оцінку ролі місцевих податків і зборів у формуванні доходів місцевих бюджетів України;
- проаналізувати надходження місцевих податків і зборів до місцевих бюджетів;

- виявити проблеми та недоліки місцевого оподаткування в Україні;
- визначити напрями реформування системи місцевого оподаткування в Україні.

Методи дослідження. Для реалізації поставлених завдань та досягнення мети, у кваліфікаційній роботі було використано такі методи дослідження: узагальнення, статистично-економічний, абстрагування, моделювання, порівняльний аналіз, індукції та дедукції, логічний та інші.

Інформаційну та методологічну базу дослідження склали: нормативно-правова база з питань місцевого оподаткування, державний веб-портал бюджету для громадян, інформація Міністерства фінансів України, наукові роботи та публікації вітчизняних та зарубіжних дослідників.

Практичне значення кваліфікаційної роботи полягає у тому, що результати та ключові висновки автора можуть бути використані для здійснення подальших реформ у системі місцевого оподаткування в Україні та стимулювати підвищення ефективності фінансового управління на місцевому рівні.

Склад і структура роботи. Дана робота складається з: змісту, вступу, основної частини, висновків, переліку використаних джерел та додатків. Обсяг роботи: 52 сторінки, робота містить 11 рисунків, 10 таблиць, 1 додаток, список використаних джерел містить 52 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ

1.1. Історичні засади виникнення податків, їх поняття та сутність

Виникнення і становлення податків, як економічної категорії взаємопов'язане виключно з соціально-економічним розвитком суспільства та держав в цілому. Існує досить велика кількість різних поглядів економістів та вчених, відносно періодів формування поняття податків і зборів. Усі дослідники по-особливому описують та виділяють етапи виникнення податків, дивлячись на їхній зміст, роль у фінансовій системі, спосіб мобілізації та інші критерії. Проте, стосовно саме місцевих податків, історія їх еволюції є не дуже давньою та різноманітною.

Податок на користь бідних – це один із перших видів місцевих стягнень, який був започаткований у XVII ст. в Англії. Оскільки в країні стрімко зростала кількість бідняків, безхатченків і жебраків, місцева влада була змушена приймати міри, для налагодження порядку. Тому уряд закликав містян та заможних людей добровільно вносити певну лепту для забезпечення потреб бідніших верств населення, але згодом ці добровільні внески перетворились на обов'язкові. Головною підставою стягнення цього податку була наявність у платника власних будівель, землі, та будь якого іншого майна. Цей податок, як і більшість тогочасних вважався цільовим. З часом, з появою нових потреб народу, виникали нові місцеві цільові податки, зокрема: шкільні, дорожні, будівельні, для утримання лікарень, правоохоронних органів, і т. д. Надходження з цих податків були направлені для покриття потреб певної категорії.

Франція – країна з високим рівнем централізації управління, у якій місцеві бюджети, найчастіше залежали від загальнодержавного фінансування. Тому у цій державі місцеві податки були започатковані як надбавки до загальних податків. Серед них були: поземельні, промислові, подомові податки. Місцеве

керівництво мало право встановлювати до цих податків «додаткові сантими». Такі податки не можна вважати цільовими оскільки тільки 1/3 частина з них використовувалась для забезпечення поставлених завдань. Інші накопичення виділялись для загальних потреб і для необов'язкових (за згодою уряду).

Також у Франції мав місце особливий територіальний податок під назвою «октруа». Це непрямий податок, об'єктом оподаткування якого були споживчі продукти, які поступали на певну територію. Такий податок також застосовували в Бельгії, США , Голландії. Проте, згодом у XIX ст. в цих країнах він був відмінений. Але у XX ст. октруа існувала в Австралії, Франції та Італії. Завдяки стягненню цього податку, названі країни могли забезпечити комунальні каси місцевих союзів.

На відміну від несаможиттєвих місцевих податків Англії і Франції, Пруссія славилась незалежними місцевими податками і зборами. Місцева влада країни зазвичай славилась саможиттєвістю та автономністю. У 1982 р. до підпорядкування місцевого управління було віднесено поземельний, подомовий, та промисловий податки. Окрім цього, общини могли вводити податок на приріс цінностей. Він набував особливого значення у містах, які були на початкових етапах розвитку, оскільки процес оподаткування ніс за собою подорожчання землі.

У США особливою формою місцевого податку виступало «спеціальне обкладання». Оподаткування відбувалось лише раз, з метою фінансування певних конкретних робіт на території, яка приносила вигоду платникам. В нашій країні такий вид податку теж існував, але у сільській місцевості під назвою «самообкладання».

Розглядаючи формування податкових відносин на території сучасної України, науковці виділяють декілька основних періодів (табл. 1.1), які відіграли значну історичну роль у становленні податкової системи України. Проте, непотрібно забувати і про підпорядкування земель України Кримському Ханству, Австрійському та Австро-Угорському правлінню, Візантійським провінціям, Другій Річчі Посполитій, Чехословацькій Республіці, Королівству

Румунії та інших угруповань. Адже, перебування під їх адмініструванням також вкладо не менш важливу лепту у процес формування податкової конституції сучасної країни.

Таблиця 1.1

Періодизація розвитку суспільно-правих явищ в Україні

Назва періоду	Роки
Київська Русь	IX-XIII ст.
Литовсько-Польська доба	Початок XIVст.
Козацька держава	1648-1654р.
Московсько-російський період	Середина XV-початок XX ст.
Період радянської влади	1917-1991 рр.
Сучасна Україна	1991-2024 рр.

Примітка. Таблицю створено на основі даних [3] .

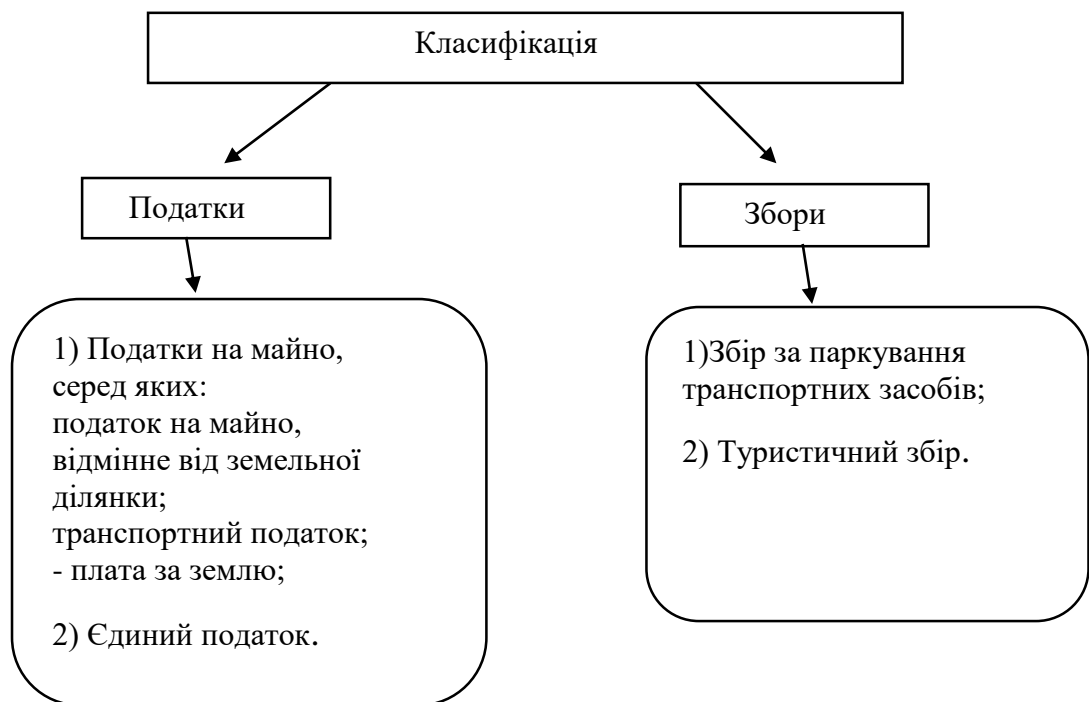
Наприкінці XX ст. у світі вже були чітко сформовані суть податкових надходжень та ключові аспекти системи їх оподаткування. В Україні період затвердження сучасної системи оподаткування розпочався ще з часів СРСР. Перелік усіх обов'язкових платежів, податків і зборів направлених для юридичних та фізичних осіб було опубліковано у Законі «Про систему оподаткування» УРСР в 1991 році.

Проте, у 1997 році, цей Закон було дещо переформовано. А у 2010 р. урядом було затверджено Податковий кодекс України, у якому вказано що : «До місцевих належать податки та збори, що встановлені відповідно до переліку і в межах граничних розмірів ставок, визначених цим Кодексом, рішеннями сільських, селищних, міських рад у межах їх повноважень і є обов'язковими до сплати на території відповідних територіальних громад» [5].

1.2. Види місцевих податків і зборів та їх функції

Посилаючись на українське законодавство, можна виділити такі місцеві податки і збори (рис. 1.1.).

«Податок на майно відмінне від земельної ділянки потрібно сплачувати власникам об'єктів житлової або нежитлової нерухомості. Базою стягнення даного податку є загальна площа об'єкта житлової та нежитлової нерухомості, в тому числі його часток» [1].

Рис 1.1. Види місцевих податків та зборів

Примітка. Складено на основі [5].

«Транспортний податок стягується з фізичних та юридичних осіб, котрі мають зареєстровані в Україні згідно з чинним законодавством власні легкові автомобілі, року випуску яких минуло не більше п'яти років (включно) та середньоринкова вартість яких складає більше 375 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої законом України на 1 січня податкового року» [10].

Плата за землю – це податок, який справляється з громадян, які мають у

власності земельні ділянки та земельні частки (паї), і також з постійних землекористувачів.

Єдиний податок – податок, до сплати якого притягуються суб'єкти господарської діяльності, котрі сплачують податки на спрощеній системі.

Патниками транспортного податку є юридичні особи, або ж їх представництва, та фізичні особи - підприємці, які займаються діяльністю із створення місць для платного паркування транспортних засобів на майданчиках спеціально відведених автостоянках.

Згідно з Податковим кодексом України: транспортний збір стягується з громадян України, іноземців, щої прибувають на територію адміністративно-територіальної одиниці на які рішенням місцевого самоврядування запроваджено даний збір. Ставка збору також визначається місцевою владою покладаючись на розмір мінімальної заробітної плати, яка встановлена законом на початку року. Ця ставка обчислюється на одну людину, за одну добу тимчасового перебування на території.

Усі згадані вище форми місцевих податків і зборів є дуже важливими інструментами впливу на формування дохідної частини місцевих бюджетів України, і згідно Закону є обов'язковими та неухильними до сплати по всій території України.

Проте, з огляду на системи оподаткування інших країн, місцеві податки можна класифікувати і у більш ширшому розумінні (табл.1.2).

До податків першої групи, належать ті які справляються тільки на території місцевих громад. До них відносяться і прямі, і не прямі податки. Зокрема, це: податки на прибуток корпорацій, певні місцеві акцизи, земельні, майнові податки, особисті прибуткові, промислові та інші. Найбільшу фіскальну роль відіграють податок на доходи підприємств та майновий податок.

Друга група включає в себе різні надбавки, які вводить держава для підтримки фінансового стану місцевих бюджетів. Також, до цієї групи відносять відрахування із загальнодержавних податків на користь місцевого

фінансування. Розміри цих надбавок та відрахувань визначаються урядом на початку кожного податкового року.

Таблиця 1.2

Види місцевих податків у зарубіжних країнах

Місцеві податки	
I група	II група
Власні місцеві податки, які впроваджуються місцевими органами влади, і справляються тільки на місцевій території	Надбавки до загальнодержавних податків на користь місцевих бюджетів
III група	IV група
Податки, які стягуються, як плата за послуги, які органи місцевого самоврядування надають населенню	Податки, які включають в себе політику місцевого управління, здебільшого це екологічні податки

Примітка. Таблицю створено на основі даних [6].

В третій групі містяться податки, які населення сплачує за користування послугами територіальної громади чи міста. Здебільшого це: комунальні, послуги зв'язку, автотранспортні, адміністративні.

У четвертій групі податки які не несуть вагомого фіскального значення. Вони виступають важелями місцевих органів влади, для врегулювання кількості використання природних ресурсів, збереження екології.

Сутність місцевих податків і зборів полягає у тому, що для забезпечення медичних, комунальних, соціальних, охоронних, екологічних та інших потреб населення певної території, на законодавчому рівні держави було виділено окремі види податків, акумульовані кошти з яких будуть направлені на покриття потреб саме того територіального об'єднання, у якому вони були стягнені.

Таким чином кожен громадянин свого міста чи села, працюючи, володіючи майном віддає певну частку прибутку, і тим самим вносить свою лепту в соціально-економічний стан своєї громади, та допомагає покращити рівень її розвитку.

Головною особливістю місцевих податків і зборів є те, що усі рішення щодо ставок, пільг, об'єктів оподаткування приймають керівні органи міських, сільських, селищних громад, в межах дозволених урядом повноважень. Проте,

місцевій владі заборонено самостійно звільняти або частково зменшувати податкове зобов'язання окремих фізичних або юридичних осіб. Також місцеві органи беруть на себе повну відповідальність, щодо контролю за ухиленням від оподаткування, повнотою та вчасністю сплати місцевих податків.

На усі місцеві податки і збори, не дивлячись на те, що кожен з них має свої певні особливості сплати, покладено основні функції (табл.1.3)

Таблиця 1.3

Головні функції місцевих податків та зборів

Найменування	Опис
Регулююча	Суть відображається у заохоченні та наданні підтримки бізнесу, у вигляді пільг, звільнення від податків та інших економічних важелів.
Фіскальна	Полягає у стягненні податків і зборів з населення, і цим самим організацією фінансового наповнення місцевих бюджетів.
Розподільна	Являє собою перерозподіл суспільних доходів громади. Тобто, за рахунок стягнення коштів з заможніших верств населення, покриваються витрати на потреби матеріально незабезпечених громадян.

Примітка. Побудовано за даними [7].

Регулююча функція місцевих податків являє собою використання податкової політики задля впливу на економічні процеси на місцевому рівні. Ця функція має кілька аспектів:

1. Стимулювання економічного розвитку: місцеві податки можуть бути використані з метою покращення умов для бізнесу, до прикладу, шляхом зниження податкових ставок для нових підприємств чи інвесторів. Такий механізм може сприяти залученню інвестиційних проектів і значному розвитку підприємництва.

2. Регулювання споживання і поведінки: через встановлення деяких податків (наприклад, екологічних або акцизних) органи місцевого самоврядування можуть впливати на дії споживачів і виробників, мотивуючи використовувати екологічно чисті технології або звужуючи кількість

споживання шкідливих продуктів.

3. Забезпечення соціальної справедливості: місцеві податки можуть бути структуровані таким чином, щоб зменшити нерівність в доходах серед населення. Наприклад, введення прогресивних ставок податку на нерухомість може забезпечити більший внесок від заможних верств населення.

4. Фінансування місцевих програм і послуг: місцеві податки забезпечують фінансування соціальних програм, інфраструктури та інших важливих послуг, що покращують якість життя громадян.

5. Стимулювання інвестицій у розвиток територій: За допомогою податкових пільг та інших регуляторних механізмів місцеві органи влади можуть стимулювати розвиток певних територій, що потребують економічного піднесення.

У сучасних умовах значна фіскальна роль місцевих податків і зборів зумовлена, передусім, їх досить широкою базою оподаткування та прямою залежністю між доходами і майновим станом платників і їх внесками до місцевих бюджетів. Проте, для досягнення результативності та фіскальної ефективності місцевого оподаткування необхідно, щоб економічний розвиток країни та її регіонів був на достатньому рівні. Це є важливою умовою для зростання рівня доходів і кількості майна у населення, з яких сплачуються податки, а також для впровадження комплексного регіонального моніторингу майна та доходів як бази оподаткування.

Не менш важливу роль відіграє розподільна функція місцевих податків - забезпечення справедливого і ефективного розподілу фінансових ресурсів на місцевому рівні. Дана функція включає у себе декілька значних інструментів:

1. Фінансування місцевих бюджетів: місцеві податки є основним джерелом доходів для місцевих бюджетів, що дозволяє фінансувати різноманітні послуги та програми, такі як освіта, охорона здоров'я, інфраструктура, соціальне забезпечення тощо.

2. Справедливий розподіл ресурсів: місцеві податки можуть бути структуровані таким чином, щоб забезпечити більш справедливий розподіл

фінансових ресурсів між різними соціальними групами та територіями. Наприклад, введення прогресивних ставок податку на нерухомість може допомогти зменшити нерівність у доходах.

3. Підтримка соціально вразливих груп: частина надходжень від місцевих податків може бути спрямована на підтримку соціально вразливих верств населення, таких як малозабезпечені сім'ї, пенсіонери або особи з інвалідністю, через програми соціального забезпечення.

4. Перерозподіл між громадами: у випадках, коли одні громади мають значно більші доходи від місцевих податків, ніж інші, можуть бути механізми перерозподілу ресурсів для забезпечення більш збалансованого розвитку територій. Це може включати державні дотації або субсидії.

5. Мотивація для розвитку місцевої економіки: встановлення місцевих податків може стимулювати економічну активність у регіонах, що в свою чергу призводить до зростання доходів і можливостей для інвестицій у соціальну інфраструктуру.

6. Забезпечення фінансової стабільності: Розподільна функція також передбачає забезпечення стабільності та передбачуваності надходжень до місцевих бюджетів, що є важливим для планування і реалізації довгострокових проектів.

Як відомо, кожне стягнення податку з громадянина, відбувається з певною метою, отже, кожен збір та податок мають поставлене завдання. Звісно, головним завданням усіх надходжень є збільшення дохідної частини місцевого бюджету, що надає фінансову змогу забезпечувати своє населення необхідними суспільними благами.

Також завданням місцевих стягнень є забезпечення умов для налагодження ефективності виробництва на певних територіях. Оскільки надання певних податкових привілеїв та пільг приватним підприємствам, може спонукати їх власників до розширення земельного капіталу, тим самим до створення нових робочих місць.

Отже, із розглянутого матеріалу випливає, що перш ніж набути сучасної форми та чіткості оподаткування, місцеві податки впродовж століть формувались як фінансова одиниця. У кожній державі використовувались та трансформувались різні види місцевих податків, перед тим як досягти правильної фіскальної форми.

В даний час, місцеві податки і збори продовжують відігравати важливу економічну роль у розвитку територіальних громад та міст. Вони залишаються надважливим інструментом регулювання економічних відносин між населенням та органами влади, а головною їх функцією виступає накопичення фінансових ресурсів у місцевих бюджетах.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИКА МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

2.1. Оцінка ролі місцевих податків і зборів у формуванні доходів місцевих бюджетів України

Фактичний стан місцевого оподаткування в державі у 2024 році продовжує залишатися під впливом економічних та адміністративних змін, спричинених, зокрема, воєнною ситуацією та необхідністю адаптації до нових реалій. Одним із основних факторів є зміни у ставках та системі зборів. Також значну роль відіграє військовий стан і економічна нестабільність. В умовах війни й економічної нестабільності багато місцевих бюджетів зазнали скорочення надходжень від податків через зниження економічної активності. Деякі місцеві органи влади намагаються знизити податковий тиск, щоб підтримати бізнес і громадян. В окремих випадках органи місцевого самоврядування можуть надавати пільги або знижки на податки для бізнесу та фізичних осіб, особливо в зонах бойових дій або на територіях, що постраждали від війни.

Ще одним із ключових інструментів впливу на стан місцевого оподаткування є реформа децентралізації. У 2014 році за ініціативи уряду України, система місцевого оподаткування стала на шлях детального реформування. Було започатковано реформу територіальної організації влади, яка дала змогу створити нову модель управління та включила в себе поділ місцевих бюджетів на нові територіальні одиниці. Так звана реформа децентралізації включає в себе: відміну існування сільських рад, перехід частини податкових доходів районних і обласних бюджетів на користь об'єднаних територіальних громад. Тому, після реалізації цієї реформи органи місцевого самоврядування кожної територіальної одиниці отримали більшу кількість повноважень та коштів для ефективнішого управління економічними процесам у своїй громаді. На даний час в Україні налічується 1952 місцевих бюджетів, серед яких: обласні, районні, міські та селищні територіальні громади (табл. 2.1).

Станом на 2024 рік в державі надалі реалізується процес децентралізації, котрий значно впливає на процес акумулювання місцевих податків та зборів. Місцеві органи влади отримали більше фінансових повноважень і можливостей для управління податковою системою. У рамках децентралізації органи самоврядування можуть самостійно визначати розміри ставок для певного переліку податків, до прикладу таких як податок на нерухоме майно, земельний податок та інші збори, що дає змогу кожній адміністративній одиниці відрегулювати ставки відносно географічних та економічних особливостей свого регіону.

Таблиця 2.1

Чисельність місцевих бюджетів України станом на 2024 р.

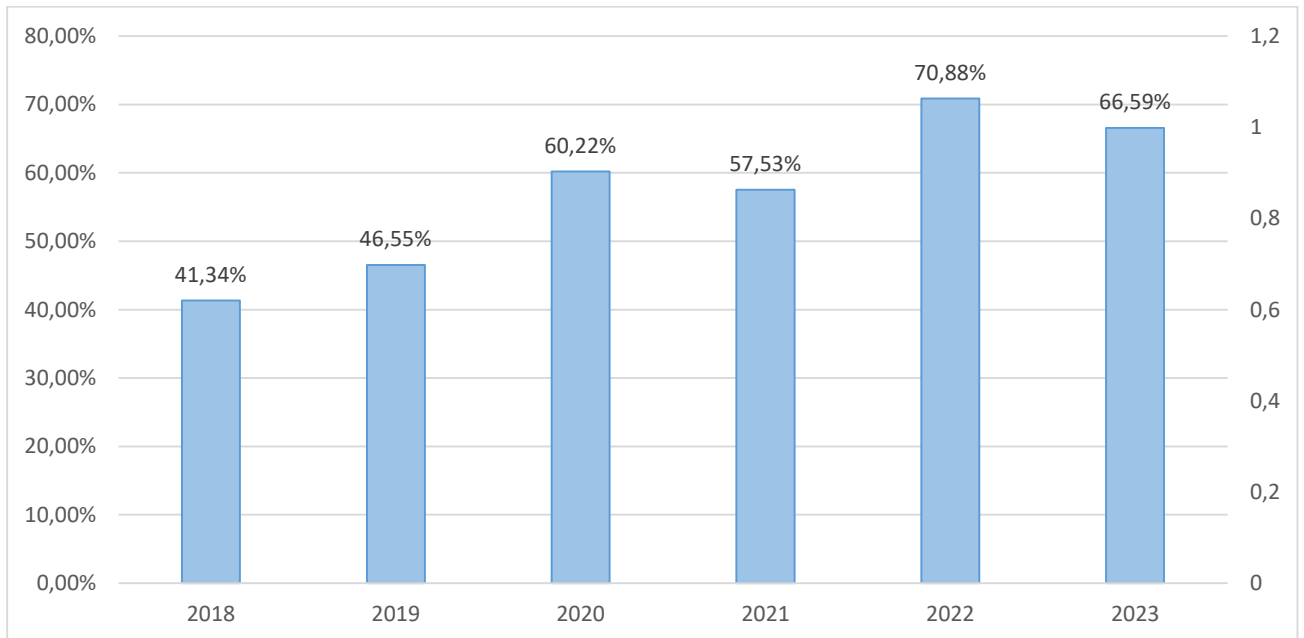
Типи місцевих бюджетів	Всього місцевих бюджетів	з них мають взаємовідносини з державним бюджетом
обласні бюджети, бюджет АРК	25	24
бюджети міст республіканського \ обласного значення	13	1
районні бюджети	136	119
бюджети територіальних громад	1469	1438
бюджети районів	35	0
бюджети міст районного значення	6	0
бюджети селищ міського типу	39	0
бюджети сілрад (сіл)	229	0
Разом	1952	1582

Примітка. Побудовано за даними [8].

Підтвердженням ефективності реформування місцевих бюджетів є стрімке зростання доходів місцевих бюджетів за рахунок місцевих податків та зборів з 2018 року по 2022 рік (рис. 2.1.).

За даними рисунку спостерігається, що у 2022р. кількість податкових надходжень досягла свого максимуму - 70,88 %. Це свідчить про те, що органам влади все таки вдалось покращити систему оподаткування, шляхом розподілу

місцевих бюджетів на нові ланки. Проте, у 2023р, спостерігається спад податкових надходжень, насамперед це зумовлено воєнним станом в країні, що несе за собою значну еміграцію податково зобов'язаного населення, та в загальному економічну кризу. Також у 2023 році податкових платежів до місцевого бюджету надійшло більше а ніж було витрат, а саме на 5,8 млрд грн.

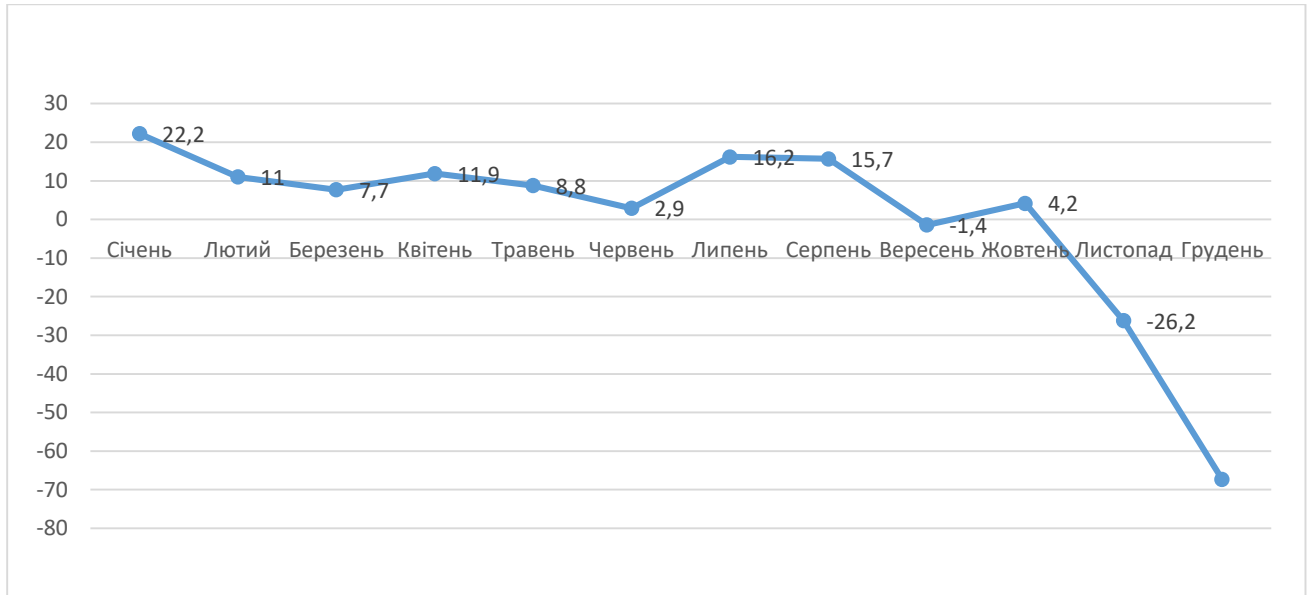
Рис. 2.1. Питома вага надходжень місцевих податків і зборів у складі доходів місцевих бюджетів України за 2018-2023 рр.

Примітка. Побудовано за даними [8].

Станом на 2024 р. відсоткова частка податкових надходжень серед усіх доходів до місцевих бюджетів складає 64,23%. Тобто у порівнянні із 2023 р, частка податків та зборів у бюджеті продовжує зменшуватись. Однією з головних причин такої закономірності є те, що в умовах війни та економічної нестабільності зниження економічної активності в певних регіонах і потреба в постійному відновленні інфраструктури, можливості місцевих бюджетів для ефективного оподаткування обмежені.

Аналізуючи динаміку доходів місцевих бюджетів кожного місяця протягом 2023 року (рис. 2.2.), бачимо що, в середньому приріст по доходах місцевих бюджетів залишається стабільним, окрім від'ємних показників у вересні, який став меншим на 1,4 млрд грн, а у листопаді аж на 26,2 млрд грн та

грудні приріст знизився на 67,3 млрд грн. На таку ситуацію найбільший вплив мало вилученням із бюджету Податку на доходи фізичних осіб, котрий сплачують військові. Всі інші місяці показують стабільну динаміку приросту, був додатнім, зокрема, у січні доходи перевищували видатки на 22,2 млрд грн.

Рис. 2.2. Динаміка приросту доходів місцевих бюджетів України за 2023 р., у млрд грн

Примітка. Побудовано за даними [9].

Також, дивлячись на досить високий приріст податкових надходжень до державного бюджету та відокремлення з початку жовтня 2023 року податку на доходи фізичних осіб з зарплатних виплат та інших виплат працівників військових частин та підрозділів, відсоток доходів місцевих бюджетів у сумі загального доходу зведеного бюджету знизився з 24,4% у 2022 році до 17,8% у 2023 році. Цей показник є навіть нижчим рівня 2015 року та тотожний з даними 2011 року.

Якщо провести аналіз динаміки надходжень до місцевих бюджетів за 2021-2023 роки, то чітко бачимо суттєве зменшення доходів у 2022 році, починаючи з березня через повномасштабне вторгнення Росії. Проте вже в травні надходження відновилися і перевищили рівень 2021 року до війни. Місцеві громади продемонстрували свою стійкість, фінансову незалежність та стабільність у забезпеченні необхідних соціальних послуг. Коректне та успішне

управління на місцевому рівні та виконання усіх повноважень (як власних, так і делегованих) стало можливим завдяки результативним управлінським рішенням, що були прийняті на місцях в умовах децентралізації.

Розглянувши (Додаток А), бачимо що за період з 2019 р. по 2023 р. кількість стягнень місцевих податків та зборів збільшилась на 26,4 млн грн, що становить майже 40% (Додаток А). Проте, аналізуючи доходи загального фонду місцевих бюджетів, можемо помітити, що вони зросли на 166,8 млн грн, за останні 4 роки, а це більше ніж на 60%. Таким чином впливає, що доходи загального фонду зростали швидше, ніж місцеві податки і збори.

Другий рік війни продемонстрував високу стійкість місцевого самоврядування в Україні, а також здатність органів місцевого самоврядування ефективно реагувати на серйозні виклики. Незважаючи на руйнування інфраструктури через атаки безпілотниками, відтік кваліфікованих кадрів, а також необхідність забезпечення належних умов для внутрішньо переміщених осіб ці труднощі, місцеві структури довели свою здатність ефективно долати фінансові кризи.

Реформа децентралізації дала вагомий результат, зміцнивши фінансову базу територіальних громад і забезпечивши їм можливість оперативно адаптуватися до змін у ситуації. Громади, які не стали ареною бойових дій, змогли не тільки з шаною та повагою прийняти внутрішньо переміщених осіб, а й забезпечити їх необхідним житлом, освітою, медициною та іншими благами. Водночас, на територіях , що не зазнали негативних фінансових наслідків від військової агресії, стабільні надходження до місцевих бюджетів дозволили забезпечити наповнення єдиного казначейського рахунку навіть в умовах війни. Завдяки цьому, незважаючи на значні податкові пільги, громадам вдалося забезпечити стабільний рівень надходжень до місцевих бюджетів, що навіть перевищує показники минулого року, і продовжити відновлення економічного зростання.

2.2. Аналіз надходжень місцевих податків і зборів до місцевих бюджетів

Для більш детального аналізу порядку стягнення місцевих податків та аналізу їх частки у формуванні місцевих доходів розглянемо адміністрування кожного виду податків та зборів та їх роль формуванні дохідної частини місцевих бюджетів .

У поповненні місцевого бюджету найбільш ключову роль відіграє єдиний податок. Це місцевий податок, який сплачують усі особи, які ведуть свою бізнес-діяльність перебуваючи на спрощеній системі сплати податків. Ставки цього податку встановлюються місцевими органами управління для окремих видів діяльності фізичних осіб підприємців та юридичних осіб, також розміри ставок залежать від групи на якій перебуває платник (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

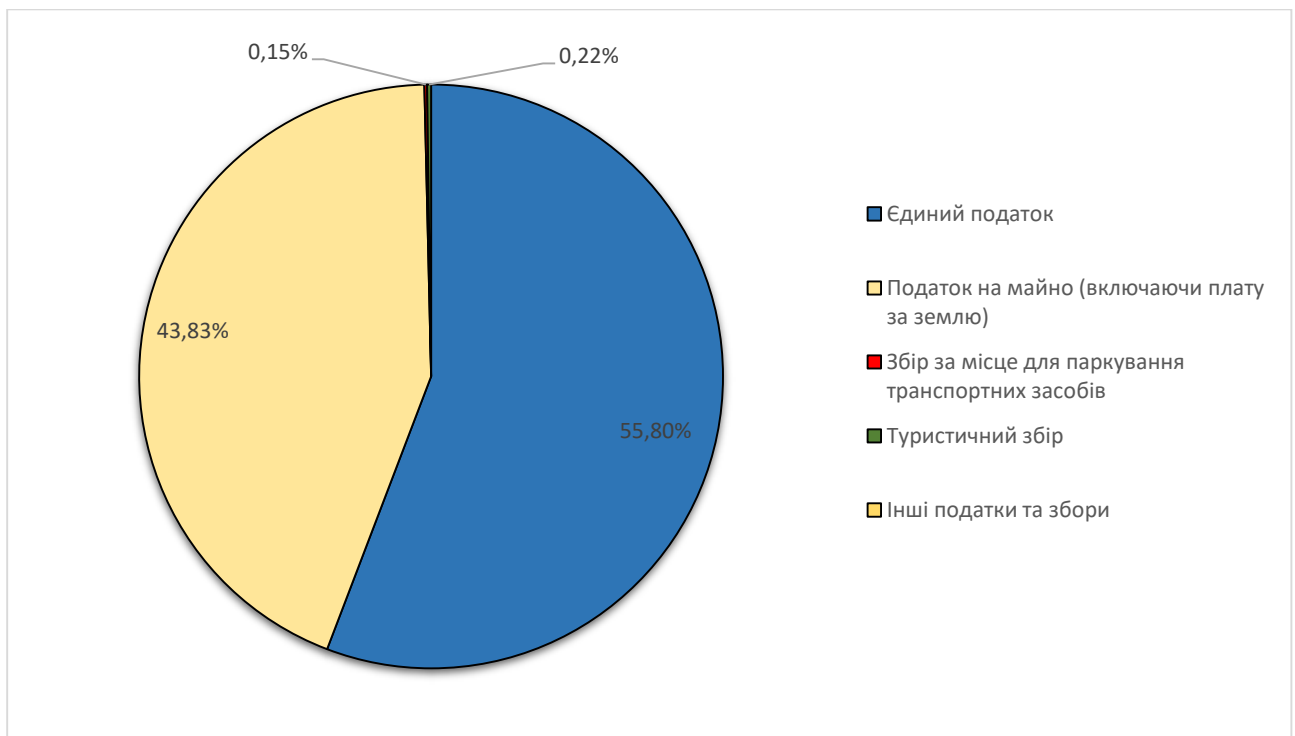
Ставки та умови сплати Єдиного податку

Група платників податків	Ставки, умови звітування та сплати
1 група	<ul style="list-style-type: none"> ▪ До 10% ПМ; ▪ Період подання звітності – 1 рік; ▪ Строк сплати податку – не пізніше 20-го числа поточного місяця; ▪ Декларація подається раз на рік
2 група	<ul style="list-style-type: none"> ▪ До 20% МЗП; ▪ Період подання звітності – 1 рік; ▪ Строк сплати податку – не пізніше 20-го числа поточного місяця; ▪ Декларація подається раз на рік
3 група	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 5% доходу; ▪ 3% доходу при сплаті ПДВ; ▪ Період подання звітності – календарний квартал; ▪ Строк подання звіту – 40 днів після закінчення кварталу; ▪ Термін сплати – 10 календарних днів після подання звіту
4 група	<p>Розмір ставок податку з 1-го гектара:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ 0,95% - для ріллі, сіножатей і пасовищ; ▪ 0,57% - для ріллі, сіножатей і пасовищ, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях; ▪ 0,57% - для багаторічних насаджень; ▪ 0,19% - для багаторічних насаджень, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях; ▪ 2,43% - для земель водного фонду; ▪ 6,33% - для сільськогосподарських угідь, що перебувають в умовах закритого ґрунту.

Примітка. Складено за даними [5].

Структура стягнення ЄП є досить складною і різносторонньою. Для перших двох груп об'єктами оподаткування виступають прожитковий мінімум та мінімальна заробітна плата відповідно. Однак для платників третьої групи об'єктом є задекларований за квартал дохід. Якщо ФОП або юридична особа сплачують ПДВ, ставка єдиного податку дорівнює 3%, якщо не сплачують 5%. Для осіб, які займаються сільськогосподарською діяльністю та перебувають на 4 групі, ставки встановлюються відповідно до їх галузі.

Згідно даних про доходи місцевих бюджетів, єдиний податок займає найбільшу їх частину (рис. 2.3.). Його валова частка перевищує 55% за останні два податкові періоди. Це означає, що даний податок є фундаментальним ресурсом у кожному місцевому бюджеті.

Рис. 2.3. Структура надходжень місцевих податків та зборів за 2023 р.

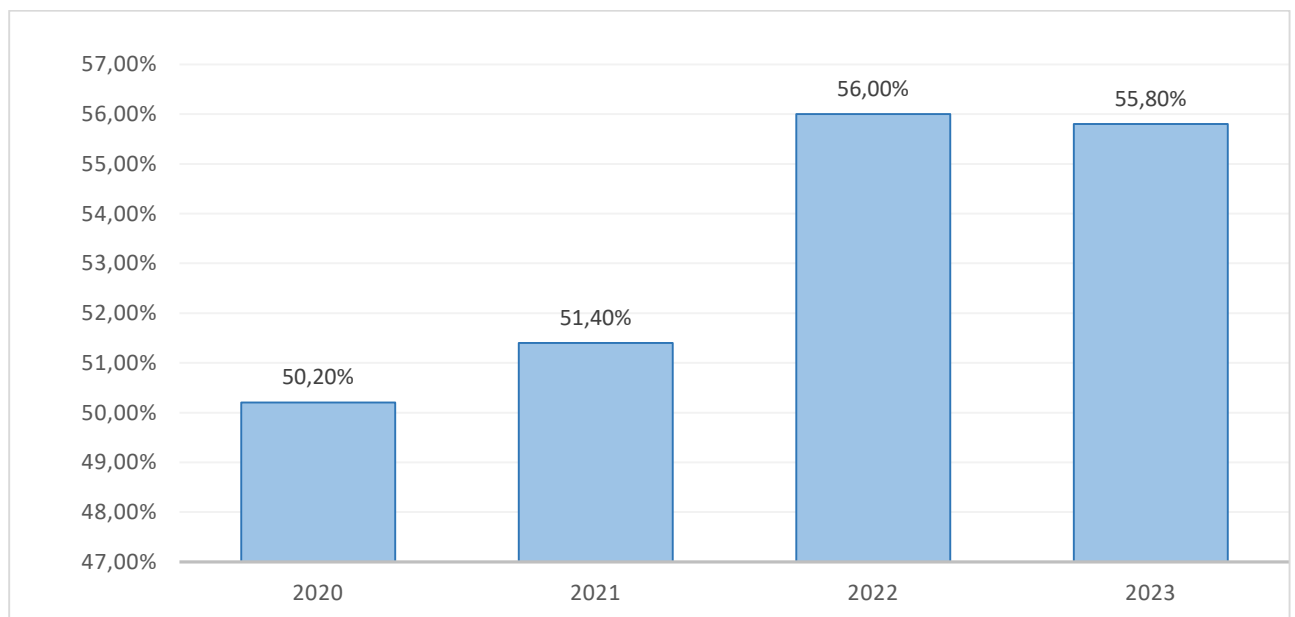
Примітка. Створено за даними [5].

Показник акумулювання цього податку є досить високими, оскільки платники єдиного податку обирають спрощену систему оподаткування і тим самим звільняються від сплати деяких видів податків, або отримують пільги. За рахунок цього у підприємців менш клопіткими є ведення бухгалтерського

обліку, та подача звітності.

Починаючи з 2020р. по 2023р. відсоткова частка цього податку у складі місцевих податків і зборів збільшилась з 50% у 2020 році до більше 55 % у 2022 році та 55,8% станом на 2023 р. (рис. 2.4.). У 2020-2021 рр. питома вага податку була значно меншою ніж у даний час. Такий стрімкий зріст на діаграмі спричинений підвищенням рівня прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати.

Тому і розмір податку, що стягувався із платників I і II груп збільшився. Також головною причиною зміни в динаміці надходжень єдиного податку стало те, що у 2020 р., згідно Постанови Кабінету Міністрів України, деякі представники сільськогосподарської діяльності були переведені на спрощену систему оподаткування і залученими до сплати даного податку.

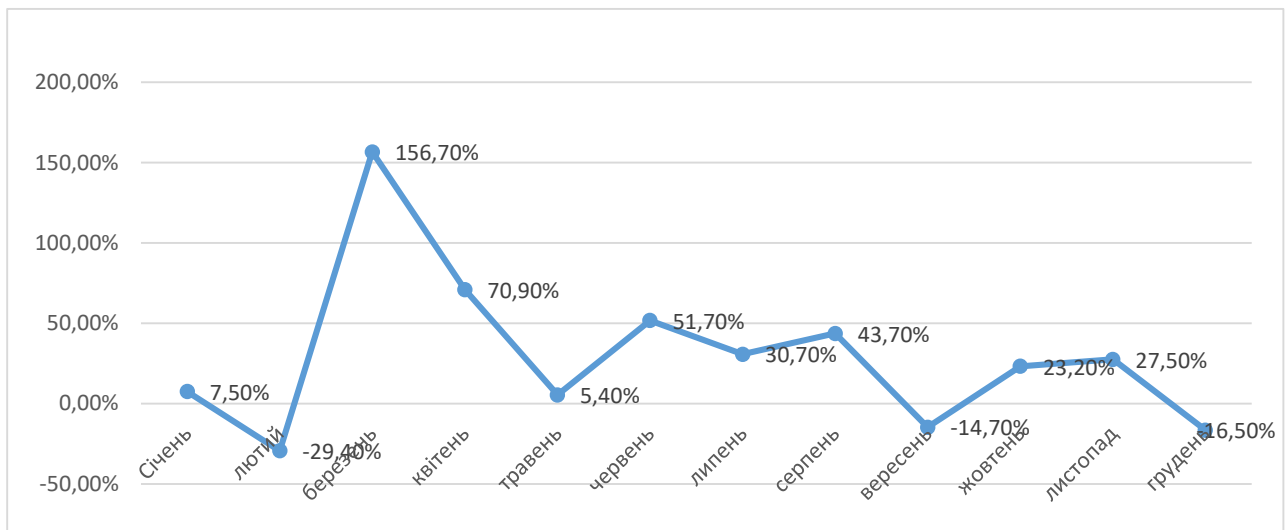

Рис. 2.4. Питома вага єдиного податку у складі місцевих податків і зборів за 2020-2023 рр.

Примітка. Побудовано за даними[10].

Відсотковий приріст надходжень єдиного податку за період із січня по грудень 2023 року коливався – від зростання більш ніж на 150% до зниження на 16,5%. (рис. 2.5). Ці коливання були спричинені змінами в податковому законодавстві. Однією з основних причин стало скасування спеціальної ставки єдиного податку для фізичних осіб-підприємців 3-ї групи на рівні 2%, що було

запроваджено змінами до податкового законодавства з початку серпня 2023 року Законом України від 30.06.2023 № 3219-IX.

Рис. 2.5. Приріст надходжень єдиного податку у 2023р.

Примітка. Побудовано за даними [9].

Насамперед у 2022 та 2023 роках приріст податкових надходжень з єдиного податку був спричинений внесеними до законодавства змінами щодо термінів його сплати. Зокрема, в період з квітня 2022 року до серпня 2023 року фізичні особи-підприємці, які перейшли на ставку єдиного податку 2%, повинні були сплачувати його щомісячно (протягом 30 днів після закінчення звітного місяця). Натомість ставка 5% сплачувалася поквартально, впродовж 50 днів після завершення звітного кварталу. Ці зміни спричинили значні коливання в графіку надходжень єдиного податку. Загалом, у 2023 році приріст надходжень єдиного податку до місцевих бюджетів у порівнянні з 2022 роком став більшим на 18%, або ж майже на 9 млрд грн.

У розрізі регіонів спостерігаються суттєві відмінності в темпах зростання сплати єдиного податку, зокрема, в областях, де не велися бойові дії. Наприклад, в Тернопільській області приріст склав +10,1%, а в Кіровоградській – +38,4%. У регіонах, куди значною мірою перемістились внутрішньо переміщені особи та де було перенесено бізнес, приріст надходжень єдиного податку виявився значно вищим, ніж у минулому році. Це свідчить про позитивний ефект переміщення

бізнесу та трудових ресурсів у більш безпечні та стабільні регіони, що стимулювало зростання податкових надходжень.

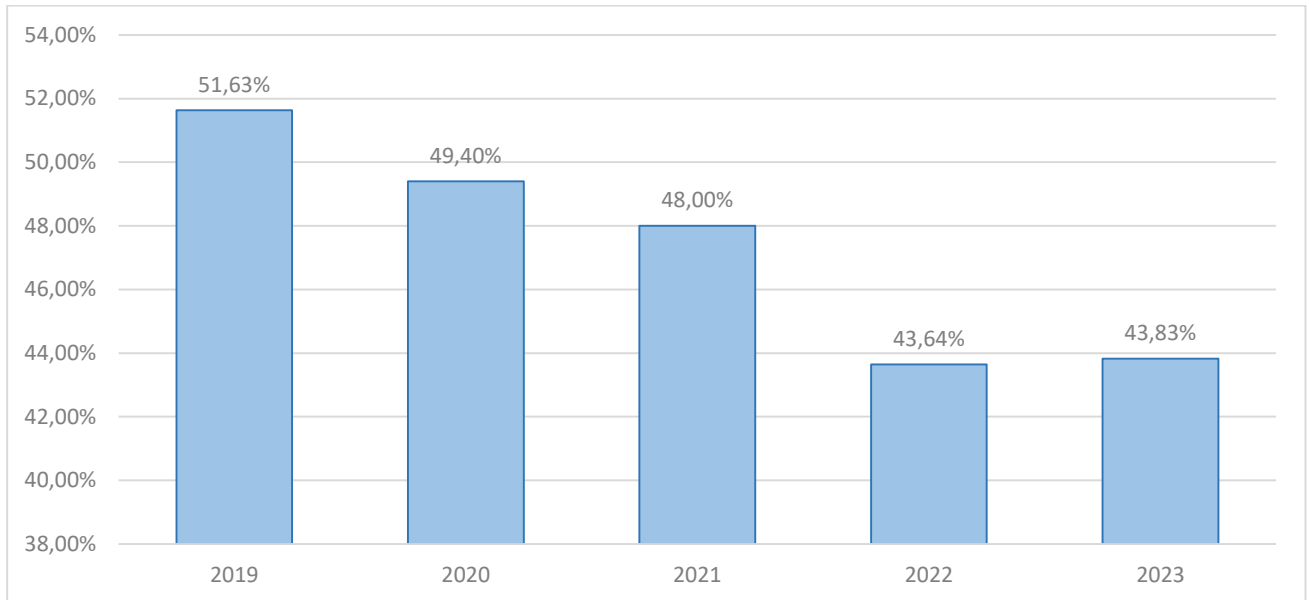
Наступну позицію за значимістю у формуванні доходів місцевого бюджету займає податок на майно, включаючи податок на землю (рис. 2.6). Податки на майно не тільки виконують важливу фіскальну функцію, а й регулятивну. Вони виступають головним інструментом для перерозподілу фінансових ресурсів між біднішими та багатшими верствами населення.

Згідно наведених показників за 5 минулих років, у середньому цей внесок займає 47-48% від усіх податкових доходів місцевих бюджетів. Проте, з 2020 р, податкові надходження стали меншими у порівнянні з 2019р. (рис. 2.6.). Така закономірність відбулася через внесення урядом 18 березня 2020 р. змін до законодавства України на період COVID-19. Згідно із нововведеннями державна влада відмінила обов'язкову сплату земельного податку та податку на нерухоме майно для приватних підприємців з 01.03 по 01.04 даного року, задля підтримки бізнесу в важкій епідеміологічній ситуації. Також у 2022 році дохід від податку на майно помітно скоротився по причині звільнення від оподаткування нерухомих об'єктів, які перебувають у зоні бойових дій та на окупованих територіях.

За українським законодавством, податок на майно включає в себе декілька категорій:

- податок на нерухоме майно;
- земельний податок;
- орендна плата;
- транспортний податок.

У таблиці 2.3 можна побачити, яку відсоткову частку у формуванні місцевих бюджетів займає кожен з цих майнових податків. Найбільш вагому роль серед усіх податків на майно відіграє орендна плата, а найменш значимим є транспортний податок.

Рис. 2.6. Динаміка надходжень податку на майно до місцевих бюджетів України за 2019-2023 рр.

Примітка. Складено на основі даних [8].

Таблиця 2.3

Структура податків на майно у 2020-2021 рр.

Вид податку	2020 р.		2021р.	
	Частка у місцевих податкових надходженнях, %	Питома вага серед усіх податків на майно, %	Частка у податкових надходженнях, %	Питома вага серед усіх податків на майно, %
Податок на нерухоме майно	7,6	15,3	8,7	18,06
Земельний податок	16,9	34,14	15,4	32
Орендна плата	24,7	49,95	23,8	49,5
Транспортний податок	0,26	0,53	0,18	0,37

Примітка. Складено за даними [8].

Орендна плата – це платіж, який орендар сплачує орендодавцю за користування його земельною ділянкою, для власної користі чи збагачення. Якщо земельна ділянка знаходиться у комунальній, або державній власності, розміри і терміни орендних платежів встановлюються згідно Податкового Кодексу України. Головними критеріями встановлення суми оренди є: площа землі, розташування, мета орендування і інші. Проте сума орендної плати не

може бути меншою ніж мінімальна вартість орендної плати в Україні (не нижче трьох відсотків). Виручені кошти за надання в оренду державних земель зараховуються до місцевих бюджетів тієї території на якій знаходиться орендована земельна ділянка.

Підставою стягнення орендної плати є договір, який оформляють орендар і орендодавець. Згідно законодавства, органи місцевого самоврядування до 1 лютого податкового року повинні подати звітність контролюючому органу, стосовно кількості укладених орендних договорів, та перелік осіб, що орендують певну ділянку.

Також важливе фінансове значення займає податок на землю, або ж земельний податок. Податкове навантаження, щодо цього податку покладається на власників земельних ділянок, паїв і постійних землекористувачів. Ставки та пільги стосовно, цього податку ухвалюють місцеві органи влади. До 25 грудня органи самоврядування повинні подати розміри ставок та пільг юридичним і фізичним особам контролюючому органу. А до 15 липня передуючого податкового періоду повинні офіційно оприлюднити ухвалені місцевою радою рішення, щодо ставок та пільг податку на землю.

Незважаючи на те, що місцеві керуючі органи мають право самостійно встановлювати розміри окладів, урядом встановлені певні вимоги, щодо ставок, подані у таблиці 2.4. Згідно цієї таблиці головною базою для формування ставки податку є нормативно-грошова оцінка земельної ділянки.

Щодо пільг, є певні категорії фізичних осіб, які підлягають звільненню від податкового навантаження. Зокрема:

- Багатодітні особи, які опікуються трьома і більше неповнолітніми;
- Інваліди I і II груп;
- Пенсіонери;
- Ветерани та учасники бойових дій;
- Особи які постраждали під час Чорнобильської катастрофи.

Таблиця 2.4

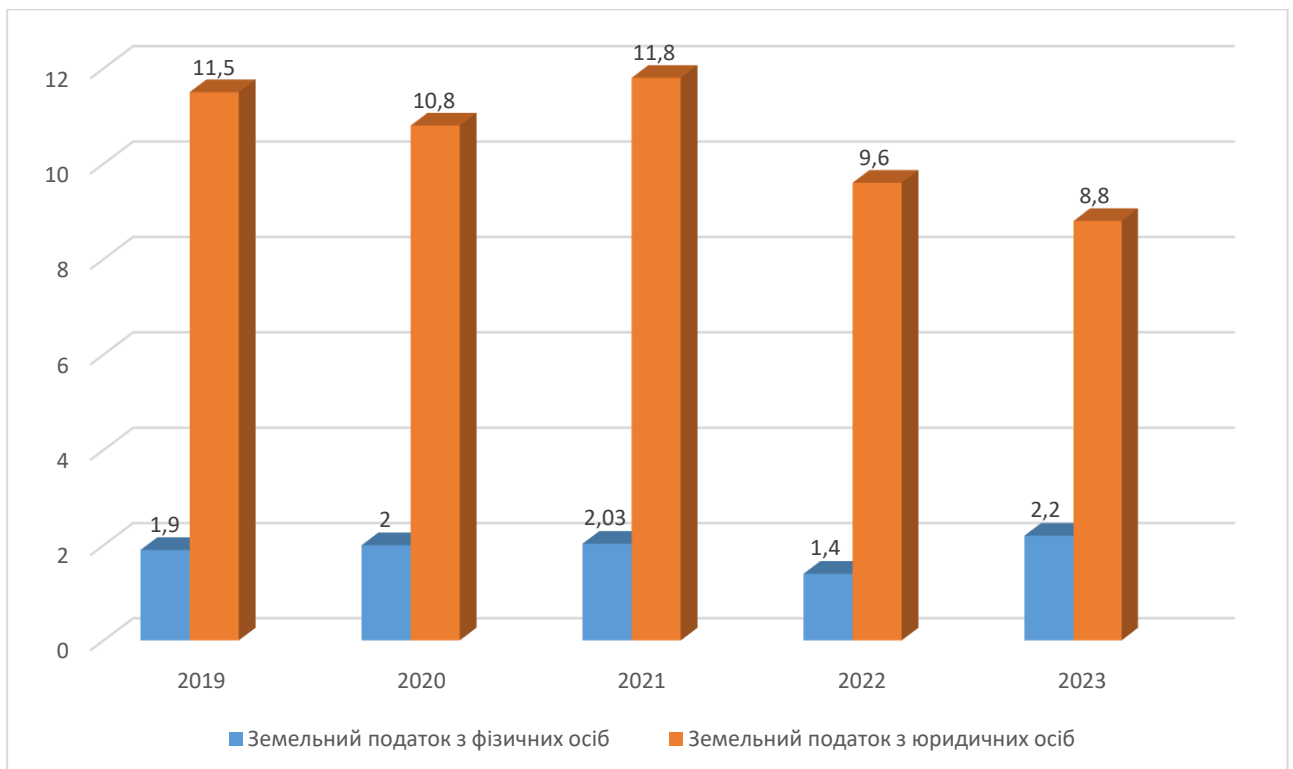
Вимоги, щодо встановлення розміру ставок земельного податку

Грошову оцінку проведено (незалежно від місцезнаходження)	Грошову оцінку не проведено (за межами населених пунктів)
<ul style="list-style-type: none"> ▪ не більше 3% від нормативної грошової оцінки земельної ділянки; ▪ не більше 1% для земель загального користування; ▪ від 0,3% до 1% для сільськогосподарських угідь; ▪ не більше 12% грошової оцінки ділянки, що перебуває у постійному користуванні суб'єктів господарювання 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ земельні ділянки – не більше 5% від нормативної грошової оцінки площі ріллі по області; ▪ для сільськогосподарських угідь – від 0,3% до 5% від нормативної грошової оцінки одиниці площі ріллі по області

Примітка. Побудовано за даними [11].

Також суб'єкти господарювання четвертої групи, котрі сплачують єдиний податок, або здають земельну ділянку в оренду особі яка сплачує єдиний податок, звільняються від оподаткування за землю.

Левову частку земельного податку сплачують юридичні особи (рис. 2.7.).

Рис. 2.7. Структура надходжень земельного податку до місцевих бюджетів, протягом 2019-2023 рр, у млрд грн

Примітка. Побудовано за даними [8].

У порівнянні з фізичними особами, юридичні особи, за рахунок податку на землю, приносять до бюджету приблизно у 5 разів більше коштів. Така закономірність зумовлена меншою кількістю пільг для юридичних осіб, та тим, що вони володіють значно більшими площами землі. Аналізуючи рисунок 2.7., можна спостерігати переважно стабільну динаміку надходжень земельного податку до місцевих бюджетів протягом 2019-2021рр.

Однак з початком війни, показники зменшились у 2022 р. У 2023 році надходження плати за землю показали позитивну динаміку, але варто зазначити, що цей приріст зумовлений переважно низькими показниками 2022 року, а не значним зростанням у 2023 році.

Попри це, надходження земельного податку та орендної плати продовжують збільшуватися. Загальний приріст надходжень плати за землю у 2023 році склав 5,0 млрд грн, що становить +16,8% порівняно з 2022 роком.

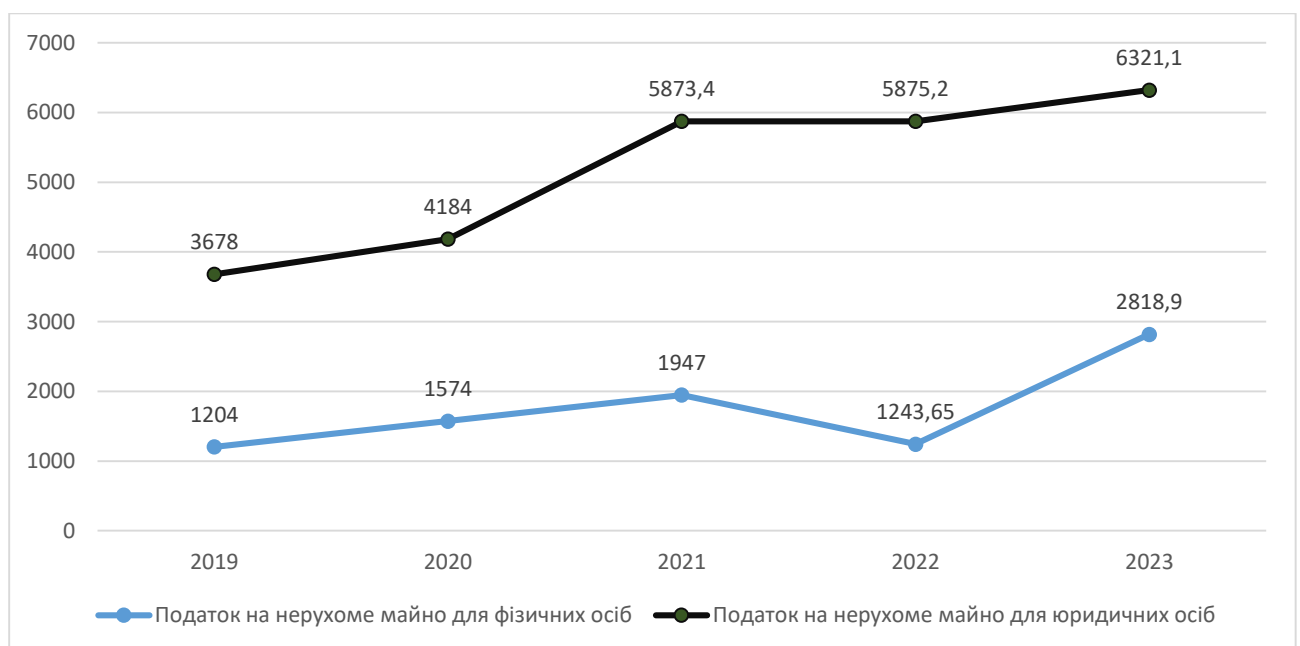
Однак, варто зауважити, що в 2021 році надходження від плати за землю становили більше 35 млрд грн, що майже на мільярд гривень більше, порівняно з 2023 р. Це означає, що місцеві бюджети досі не повернулись на такий рівень доходу як це було до війни, і, враховуючи інфляційні процеси, можна говорити про значні втрати в реальному вимірі.

Зміни які уряд запровадив до податкового законодавства також значно вплинули на ситуацію. Зокрема, у 2022 році було ухвалено Закон України від 15.03.2022 № 2120-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період воєнного стану», який встановив низку податкових пільг для сплати земельного податку та орендної плати. Пізніше, ці пільги були уточнені Законом України від 11.04.2023 № 3050-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо звільнення від сплати податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, за знищене чи пошкоджене нерухоме майно»[5].

Не менш значущу роль у процесі наповнення місцевого бюджету відіграє податок на нерухомість. Цей податок сплачують усі юридичні та фізичні особи, які володіють нерухомістю. Окрім тих, площа житлової нерухомості яких не

перевищує 60 кв.м у квартирі і 120 кв. м будинку. Базою оподаткування є площа житлової, або не житлової нерухомості. Ставки встановлюються кожною місцевою радою окремо, проте їх розмір не повинен перевищувати 1,5% від розміру мінімальної заробітної плати, за 1 квадратний метр. Юридичні особи самостійно вираховують розмір податку відповідно до площі нерухомого об'єкту.

Надходження від сплати податку на нерухоме майно протягом 2019-2023рр. постійно зростали (рис. 2.8). Як і у земельному податку, юридичні особи сплачують більшу частину податку, приблизно $\frac{3}{4}$.

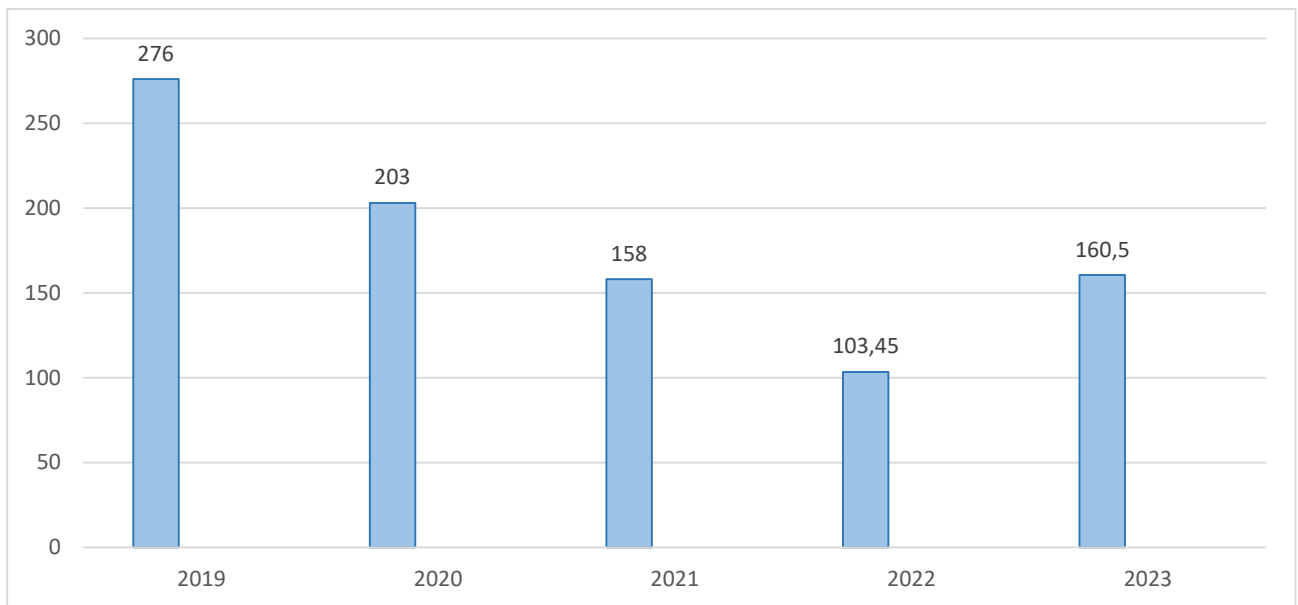

Рис. 2.8. Структура податку на нерухоме майно протягом 2019-2023 рр., у млн грн

Примітка. Побудовано за даними [8].

Кожного року кількість надходжень плавно збільшується, а от з 2020 року стрімко зросло наповнення бюджету, податком на нерухоме майно за рахунок юридичних осіб. За один рік кількість надходжень зросла на 1 млрд. 689 млн грн. Проте у 2022р., помітне стрімке зниження надходжень з податку на майно стосовно фізичних осіб, причиною цього явища є початок повномасштабного вторгнення Росії. Але вже у 2023р. ситуація стабілізувалась і показники навіть перевищили дані 2021 року.

Окрім податків на землю та нерухомість, до майнових відносять транспортний податок. Цей платіж є обов'язковим для власників транспортних засобів, якщо не пройшло більше 5 років випуску автомобіля, та його вартість більша ніж 375 мінімальних заробітних плат(на сьогодні, 3 млн грн). На початку кожного податкового періоду уряд офіційно повідомляє перелік автомобілів, які будуть підлягати оподаткуванню. Ставкою є 25000 грн на рік за один легковий автомобіль, який підлягає оподаткуванню. На рисунку 2.9. видно, що починаючи з 2019р. доходи від акумулювання транспортного податку знижуються.

Рис. 2.9. Надходження транспортного податку до місцевих бюджетів за 2019- 2023 рр. у млн грн.

Примітка. Створено за даними [8].

По-перше, це пов'язано із зміною кількості автомобілів в переліку, які піддаються оподаткуванню. Також головною причиною від'ємної статистики є зниження рівня доходів громадян. Оскільки до війни 2014р, було придбано значно більше автомобілів ніж у 2018-2019 р. Також низька результативність оподаткування спричинена відсутністю відповідальності за ухилення від сплати транспортного податку. Штраф за несплату дорівнює лише 340 грн, тому люди вважають простішим сплатити штраф аніж 25000 грн встановленого податку.

Окрім вище досліджених податкових платежів, незначну роль у формуванні місцевих бюджетів виконують: збір за паркування транспортних

засобів , туристичний і екологічний збори. Ці податки вводяться на території здебільшого для підтримки порядку та заощадження використання природних ресурсів.

Екологічний податок сплачують здебільшого підприємства та юридичні особи, які здійснюють викиди та скиди сміття і забруднюючих речовин у довкілля. Ставки податку встановлюються Податковим кодексом України, щодо різних видів речовин та сміття.

Підсумовуючи відзначимо, що кожен місцевий податок впроваджений з певною ціллю. Головну фіскальну роль виконують єдиний податок і податки на майно. Окрім функції наповнення бюджету податок на майно здійснює регулятивний перерозподіл доходів різних ланок населення. Щодо динаміки, майже усі податкові надходження є стабільними або зростали з кожним роком, знижувалась кількість надходжень лише з транспортного податку та частково податку на майно.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРУВАННЯ МІСЦЕВИХ ПОДАТКІВ ТА ЗБОРІВ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

3.1. Проблеми та недоліки місцевого оподаткування в Україні

Незважаючи на позитивну динаміку мобілізації більшості місцевих податків, в системі оподаткування існують деякі недоліки, які не дозволяють досягнути більшого фінансового результату. Аналізуючи вище згадану динаміку податкових надходження, в таблиці 3.1 наведено головні недоліками та проблеми адміністрування податкових надходжень.

Таблиця 3.1

Проблеми та недоліки у місцевому оподаткуванні

Недоліки	Проблеми
Обмежена податкова база	Недосконалість інформаційної бази
Нерівномірність надходжень	Низька ефективність контролю
Низький рівень автономності	Недостатній рівень цифровізації
Непрозорість пільг	Залежність від державних органів
Складність адміністрування	Низький рівень податкової культури

Примітка. Побудовано за даними [15].

Основними причинами обмеженості податкової бази в Україні є:

1. Демографічні проблеми:

Зменшення населення через низьку народжуваність, міграцію та урбанізацію скорочує кількість платників податків, особливо у сільських регіонах.

2. Нерівномірність економічного розвитку:

Регіони мають суттєві відмінності в рівні економічної активності. Розвинені території (як-от Київ чи великі обласні центри) мають ширшу податкову базу порівняно з депресивними або аграрними районами.

3. Тіньова економіка:

Значна частина бізнесу та трудових доходів перебуває в тіні. За оцінками, до 30-

40% економіки функціонує поза офіційним обліком, що зменшує надходження до бюджетів.

4. Необліковані об'єкти нерухомості та землі:

Багато об'єктів нерухомості та земельних ділянок залишаються поза обліком або неправильно оцінені, що знижує надходження від податку на майно.

5. Надмірні податкові пільги:

Широка система пільг для певних категорій платників звужує базу оподаткування. Це стосується як фізичних, так і юридичних осіб.

6. Низька підприємницька активність:

У багатьох регіонах, особливо сільських, відсутня достатня кількість підприємців та малого бізнесу, які могли б забезпечити стабільні надходження від єдиного податку.

Через обмежену податкову базу більшість місцевих бюджетів значною мірою залежить від податку на доходи фізичних осіб (ПДФО). Інші місцеві податки, зокрема податок на майно, єдиний податок, мають недостатній потенціал через обмежену кількість платників та низькі ставки.

Нерівномірність надходжень спричинена економічною неоднорідністю регіонів, оскільки рівень економічного розвитку різниться між регіонами. Великі міста, такі як Київ, Львів чи Одеса, мають потужну економіку, а сільські та депресивні території – обмежені ресурси. Також у розвинених регіонах ширша податкова база завдяки великій кількості підприємств, високому рівню зайнятості та доходів населення. У відсталих громадах переважає аграрна економіка, що генерує менше податків.

Також джерелом нерівномірності надходжень є значна відмінність доходів від податку на майно, тому що у регіонах із високою вартістю нерухомості податок на майно генерує суттєві доходи. У менш розвинених громадах надходження від цього податку мінімальні через низьку ринкову вартість майна. Отже, через таку ситуацію рівень податкових надходжень суттєво відрізняється між регіонами, що обумовлено економічною неоднорідністю країни. Громади у великих містах отримують значно більше коштів, ніж сільські чи віддалені

території.

Незважаючи на реформу децентралізації в Україні досі має місце низький рівень автономності. Низький рівень фінансової автономності місцевих бюджетів в Україні залишається однією з головних перешкод для ефективного функціонування органів місцевого самоврядування. Це обмежує їхню здатність забезпечувати регіональний розвиток і задовольняти потреби населення. Значна частина доходів місцевих бюджетів формується за рахунок дотацій вирівнювання та субвенцій із державного бюджету. Це знижує стимулюючу роль місцевих податків і зборів. Хоча місцеві органи самоврядування можуть встановлювати ставки деяких податків (наприклад, єдиного податку чи податку на майно), ці ставки мають обмеження, визначені центральною владою. Це також значно обмежує їхню фінансову гнучкість.

Ще одним не менш важливим недоліком є непрозорість пільг. Згідно законодавства в Україні існує велика кількість податкових пільг для певних категорій платників, що скорочує надходження до місцевих бюджетів. Водночас механізми надання таких пільг часто недостатньо прозорі та обґрунтовані. Пільги часто надаються без чітких критеріїв, механізмів контролю або аналізу їхньої доцільності.

До прикладу, у деяких громадах великі компанії отримують звільнення від сплати податку на нерухомість або земельного податку. Часто такі рішення ухвалюються під тиском бізнесу, без врахування реального економічного ефекту для громади. У низці випадків підприємства, що мають значний дохід, отримують податкові пільги, обґрунтовані нібито створенням робочих місць, хоча фактичний вплив на зайнятість залишається мінімальним.

Також, відповідно до законодавства, релігійні організації звільняються від сплати податку на нерухоме майно. Однак часто цією пільгою користуються суб'єкти, які мають значні доходи від комерційної діяльності, що здійснюється у приміщеннях, формально звільнених від оподаткування. Ще значна кількість громадян звільняється від податку на нерухомість або земельного податку через належність до окремих пільгових категорій (наприклад, пенсіонери, ветерани

війни). Хоча ці пільги мають соціальне обґрунтування, механізми їхнього надання часто не враховують майнового стану осіб, що створює нерівність.

Останнім виділеним недоліком є складність адміністрування податків та зборів. Чинна система передбачає складні процедури обліку, звітності та сплати місцевих податків. Це створює додаткове навантаження на підприємців і громадян.

Однією з головних проблем адміністрування місцевих податків є недосконалість інформаційної бази: відсутність актуальних і точних даних про об'єкти оподаткування, платників податків та їхню економічну діяльність ускладнює адміністрування місцевих податків, особливо земельного податку та податку на нерухомість. Не менш значною є проблема низької ефективності контролю. Органи місцевого самоврядування часто мають обмежені можливості для контролю за правильністю нарахування та сплати податків. Це створює ризики ухилення від оподаткування.

3.2. Напрями реформування системи місцевого оподаткування в Україні

Для покращення наповненості місцевих бюджетів посадовим особам органів місцевого самоврядування, працівникам податкових та фінансових органів потрібно постійно удосконалювати та покращувати рівень адміністрування та посилювати контроль за сплатою місцевих податкових платежів. Для цього потрібно враховувати позитивний досвід інших територіальних громад, які працюють в подібних умовах та використати передовий досвід зарубіжних країн.

Також на рівень збільшення поступлень до місцевого бюджету, на мою думку, суттєво впливає якість податкового законодавства, нормативних та правових актів, які потребують удосконалення.

Аналізуючи вище згадані недоліки та проблеми системи оподаткування, у таблиці 3.2 виділено основні шляхи покращення результативності системи

місцевого оподаткування в Україні, реалізація яких дозволить громадам створити довгострокові програми розвитку, забезпечуючи покращення фінансового рівня життя населення.

Таблиця 3.2

Головні напрями реформування системи місцевого оподаткування в Україні

Ключові напрями	Аспекти реформування
1. Розширення податкової бази	Інвентаризація майна та земельних ресурсів; Залучення тіньового сектора економіки; Запровадження податків на нові об'єкти.
2. Підвищення ефективності адміністрування	Цифровізація податкових процесів; Зниження корупційних ризиків; Удосконалення механізмів збору податків.
3. Оптимізація ставок і пільг	Гнучкість у встановленні ставок; Скорочення необґрунтованих пільг; Введення адресної підтримки.
4. Посилення податкової децентралізації	Передача частини податкових надходжень на місця; Реформа міжбюджетних трансфертів; Залучення громад до стратегічного планування.
5. Підтримка економічного розвитку громад	Залучення інвестицій; Розвиток малого та середнього бізнесу; Підтримка туризму.
6. Підвищення прозорості та обізнаності платників	Інформування громадськості; Залучення громадян до прийняття рішень.

Примітка. Побудовано за даними [40].

Не секрет, що в нашій країні багато операцій з придбання дороговартісного майна здійснюють особи, які абсолютно не сплачують податки, або сплачують їх в мізерних розмірах. Це саме можна застосувати при наданні кредитів фізичним особам.

Також великі резерви у громадах є по покращенню оподаткування землі та майна. В багатьох населених пунктах є земельні ділянки, які передані в оренду без оформлення та реєстрації договорів. Відповідно до місцевого бюджету не

сплачуються відповідні податки. Не оподатковуються і окремі земельні ділянки, на яких розміщені придбані об'єкти нерухомості, а технічна документація не виготовлена ні орендарем, ні органом місцевого самоврядування. Таких випадків є дуже багато, і це є поганою статистикою.

Ще проблемою, є те що ні органи місцевого самоврядування, ні податкові органи на сьогоднішній день не володіють повною інформацією про об'єкти нерухомості. Вони мають дані з Державного реєстру речових прав, на нерухоме майно про реєстрацію права власності. Однак багато нерухомості було збудовано, або придбано ще до створення даного Державного реєстру, і інформації в реєстрі про цю нерухомість може не бути. Тому виконавчим органам треба провести повну інвентаризацію такого майна по всіх населених пунктах, щоб виявити таку нерухомість, та залучити їхніх власників до оподаткування.

На мою думку одним з шляхів збільшення податкових надходжень є залучення до місцевих бюджетів більших сум єдиного податку. Практично в кожній громаді є багато різноманітних виробництв, промислів, чи надаються різні послуги, і люди, які цим займаються роблять це без державної реєстрації підприємницької діяльності. Було б добре, якби і місцеві ради і контролюючі та правоохоронні органи детально попрацювали в цьому напрямку.

Окрім того вважаю, що прийняте Верховною Радою України після початку широкомасштабного вторгнення Росії, рішення про перехід на єдиний податок багатьох підприємств, які до війни не мали цього права, та становлення ставки єдиного податку в розмірі 2% треба переглянути. Адже під цю норму підпало дуже багато високорентабельних прибуткових підприємств, для яких податкове навантаження 2% це надзвичайно мала. Принаймні це право потрібно вже скасувати на територіях де не має бойових дій.

Ще одним з можливих напрямків поповнення місцевих бюджетів може стати залучення коштів за надання адміністративних послуг до місцевого оподаткування. Потрібно створити центри надання адміністративних послуг у всіх без винятку громадах. Наприклад, в Нагірянській громаді, такого центру не

має, більшість адміністративних послуг не надаються. Тому більше 9 тисяч мешканців громади необхідні адміністративні послуги отримують в інших громадах (Чортків, Товсте та інші). Відповідно кошти від адміністративних послуг, а це десятки тисяч гривень щомісяця, в місцевий бюджет не поступають.

Серед зарубіжних країн лідерами за кількістю податкових надходжень до бюджету є Швеція, Франція, Іспанія, Швейцарія та Італія, США, Австрія. У даних країнах місцеві органи влади є повністю або частково автономними від державного бюджету. В більшості цих країн застосовується трьохрівнева система розподілу джерел надходжень. Зокрема:

- 1) Більша частина податків на доходи належить центральному уряду;
- 2) Регіони отримують податки від продажу та доходу;
- 3) Нижчі рівні місцевих бюджетів формується за рахунок податку на майно.

Основним осередком фінансових накопичень у місцевих бюджетах європейських держав є власні доходи, а в Україні в даний час це важко реалізувати, оскільки місцевим радам не вистачає коштів, щоб бути повністю фінансово незалежними від уряду. Тому державні органи влади повинні забезпечити місцеві бюджети стабільними доходами, збалансувати доходи з витратами.

Саме на третьому рівні Україна віддалена від європейських країн. Оскільки у розвинених країнах податок на майно застосовується для значного більшого переліку власності. До прикладу, у законодавстві деяких країн Європи містяться податки, об'єктом оподаткування у яких є яхти, літаки, та інші предмети розкоші. Цим самим уряд підвищує податкове навантаження на багатші верстви населення, і таким чином полегшує зобов'язання біднішого населення. Тому для України було б досить корисним, на основі зарубіжного досвіду запровадити більше податків на майно, для збільшення фінансових надходжень до місцевих бюджетів.

Проте окрім введення нових категорій оподаткування податку на майно, слід переглянути базу оподаткування податку на нерухомість. У Німеччині та

США, наприклад, базою нарахування податку на нерухомість є саме вартість цієї нерухомості, а не її площа як в Україні. Це дозволяє врахувати місце розташування будівлі, її стан, навколишнє оточення та інше. Таке нововведення, було б досить доцільним та соціально-справедливим, адже є власники меншої за площею, проте дорогої нерухомості, які сплачують малі суми податку.

Опираючись на досвід високорозвинених країн, можна виокремити такі шляхи покращення доходів місцевих бюджетів: удосконалення податкових законів, ставок та пільг; детальний розгляд стосовно бази оподаткування податку на нерухомість; запровадження податків на елітне майно; залучення нових джерел формування місцевого бюджету.

Підсумовуючи наведену інформацію бачимо, що удосконалення місцевого оподаткування в Україні потребує комплексного підходу, спрямованого на підвищення ефективності зборів, розширення податкової бази та посилення фінансової автономії громад. Реалізація цих заходів сприятиме сталому розвитку місцевих бюджетів, зміцненню довіри платників до органів влади та створенню сприятливого середовища для економічного зростання.

ВИСНОВКИ

Аналіз концептуальних основ і організаційно-правових засад функціонування місцевого оподаткування в Україні, а також його впливу на наповнення місцевих бюджетів дозволив сформулювати висновки та окреслити напрями збільшення ефективності адміністрування місцевих податків та зборів.

Згідно з історією, місцеві податки і збори пройшли довгий шлях формування та удосконалення. З кожним століттям у різних країнах започатковувались різноманітні форми та види місцевих податків. Одним з найдавніших сучасних податків був податок на майно. У стародавні часи люди сплачували кошти, зерно, та інші матеріальні речі за користування землею, дорогою, будинком. Поступово податки узаконювались та стабілізувались у державах, проте не усі види довго існували, оскільки суспільство розвивалось, то і податкові платежі змінювались та реформувались.

За своєю сутністю місцеві податки та збори - це обов'язкові платежі, що сплачують фізичні та юридичні особи, які володіють об'єктами оподаткування, або займаються певною діяльністю, що супроводжується сплатою податків.

Згідно із Податковим кодексом України до місцевих податків та зборів відносяться: податок на майно, єдиний податок, збір за місця для паркування транспортних засобів та туристичний збір.

Головними функціями місцевих податків є: розподільча, регулююча та фіскальна. В Україні на даний час податки виконують здебільшого фіскальну роль, за винятком певних зборів. Надходження від місцевих податків і зборів спрямовуються на фінансування різноманітних секторів і послуг, включаючи охорону здоров'я, житлово-комунальне господарство, культуру, освіту, соціальну підтримку, розвиток інфраструктури та інші важливі напрями.

Згідно проведеного аналізу податкових надходжень до місцевих бюджетів, та наведених показників їх питомої ваги серед усіх доходів, з 2018р. по 2024р. спостерігається стрімке збільшення частки місцевих платежів серед усіх доходів з 41,34% у 2018р. до 64,23% у 2024р. Якщо говорити про суми в гривнях, то за

період з 2019 р. по 2023 р. кількість стягнень місцевих податків та зборів збільшилась на 26,4 млн грн, тобто майже 40%.

Бачимо, що у 2022р. сумарна кількість місцевих податків та зборів серед усіх надходжень досягла свого максимуму - 70,88 %. Це спричинено введенням реформи децентралізації, та поділом місцевих бюджетів на нові ланки. У 2023-2024 рр. ситуація почала погіршуватись у зв'язку із війною в країні.

Найвагомішу частину усіх доходів місцевих бюджетів складає єдиний податок. Його валова частка серед усіх місцевих податків та зборів перевищує 55% за останні два роки. Отже, цей податок відіграє найважливішу роль у формуванні бюджетів кожної територіальної одиниці.

З 2020р. до 2023р. фіскальна роль цього податку у складі місцевих податків і зборів підвищилась з 50,2% у 2020 році до 55,8 % у 2023 році. Протягом 2020-2021 рр. питома вага податку була меншою ніж у даний час. Така закономірність спричинена збільшенням рівня прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати. При розгляді щомісячної статистики приросту надходжень єдиного податку за 2023 р., бачимо, що приріст податку був дуже не стабільним – від зростання більш ніж на 150% у березні до зниження на 16,5% у грудні.

З незначною різницею у кількості надходжень єдиному податку поступається податок на майно. У середньому цей податок 47-48% від місцевих податків та зборів. Згідно проведеного дослідження за 5 останніх років, динаміка надходжень з податку на майно почала різко знижуватись з 2019р. по 2023р, з 51,63% до 43,83% відповідно. Причиною такої негативної статистики є внесення урядом у 2020 р. змін до законодавства України на період COVID-19, згідно яких було знято обов'язок оподаткування приватних підприємців на 1 місяць, з березня по квітень цього ж року. Також, через повномасштабне вторгнення у 2022р. було звільнено від оподаткування об'єкти нерухомості, які перебувають у зоні бойових дій та на окупованих територіях, що також не аби як відобразилось на показниках акумулювання податку на майно.

Як відомо, податок на майно включає в себе: орендну плату, податок на нерухоме майно, земельний податок, транспортний податок. Серед них

найбільшу питому вагу серед усіх податків на майно має орендна плата, це близько 49%, якщо розглядати 2020-2021рр. Також вагомим внеском до місцевих бюджетів є земельний податок, відсоткова частка якого в середньому складає 16% від усіх місцевих податків та зборів. Аналізуючи наведені у роботі дані за 2019-2023 рр., спочатку бачимо помірну динаміку надходжень земельного податку у 2019-2021рр., але починаючи із 2022р. показники погіршуються більше ніж на млрд грн, у порівнянні із 2021р. У 2023р. надходження плати за землю трішки зростають на 200 млн грн, але даний приріст більше зумовлений критично низькими показниками 2022р., а не покращенням у 2023 році. Попри війну в країні, бізнес зміг прилаштуватись до нових умов і приріст надходжень плати за землю та орендної плати разом у 2023р. дорівнював 5 млрд грн, це становить +16,8% порівняно з 2022р. Однак, ми досі не повернулись до рівня найвищих показників у 2021р.

Проаналізовано і податок на нерухоме майно. Упродовж 2019-2023рр. кількість надходжень постійно збільшувалась. Як і у земельному податку, юридичні особи сплачують близько 75%, а фізичні особи 25% цього податку. Сума надходжень податку на нерухомість фізичних та юридичних осіб разом плавно збільшується, з 4 882 млн грн у 2019р. до 7820,4 млн грн у 2021р. Зокрема, у 2020р. юридичні особи стрімко збільшили надходження на 1 млрд 689 млн грн. Але вже у 2022р., чітко бачимо зниження надходжень з податку на майно від фізичних осіб. Проте, вже у 2023р., деякі бізнеси було перенесено на західну територію країни, завдяки цьому ситуація значно покращилась і показники перевищили дані 2021 року на 871,9 млн грн.

Транспортний податок займає лише 0,2-0,3% від усіх місцевих податків і зборів, проте є не менш важливим для дослідження. Проаналізовано період 2019-2023рр., та помітно що транспортний податок поступово зменшувався з 2019р. до 2022р. майже на 173 млн грн. Здебільшого негативна динаміка пов'язана із зменшенням переліку автомобілів, що підлягають оподаткуванню. Не менш важливою причиною зменшення податкових надходжень є менший рівень доходу населення.

Судячи з проведеного аналітичного дослідження, можна зробити висновок, що у системі місцевого оподаткування є велика кількість проблем та недоліків. Найсуттєвішими з них на мою думку є:

- 1) стрімке погіршення демографічної ситуації в країні;
- 2) нерівномірність економічного розвитку територій;
- 3) тіньова економіка поза обліком;
- 4) безліч необлікованих нерухомих об'єктів та землі;
- 5) недостатній контроль оподаткування та сплати податків на майно;
- 6) нечіткі податкові пільги, та зловживання ними;
- 7) низький рівень розвитку малого та середнього бізнесу;
- 8) складний процес адміністрування податків та зборів;
- 9) фінансова неосвіченість громадян та низький рівень податкової культури населення, у зв'язку з недовірою до органів влади.

Враховуючи усі недоліки у системі оподаткування місцевих бюджетів України, для покращення фінансової забезпеченості кожної місцевості, насамперед потрібно:

- відредагувати нормативно-правову базу, щодо ставок, пільг та розмірів сплати податків;
- посилити контроль за ухиленням від сплати, та зменшенням податкового зобов'язання;
- залучити місцеві органи влади до більш ефективної роботи, з метою підвищення економічного потенціалу їх територій.

На основі досвіду високорозвинених країн, до шляхів підвищення рівня податкових надходжень віднесемо:

- удосконалення податку на майно, а саме запровадження податку на елітну власність (вертольоти, літаки, катери і т. д.);
- перегляд бази оподаткування податку на нерухомість;
- запровадження права для населення самостійно обирати місцевий бюджет у який будуть надходити їх податки, як у Польщі;
- ґрунтовне дослідження законодавства, та корегування податкових

нормативно-правових актів до зразку ЄС.

У 2024 році місцеві податки та збори залишатимуться важливим джерелом наповнення бюджетів територіальних громад. Основним завданням стане забезпечення стабільності цих доходів через розширення податкової бази, впровадження сучасних механізмів адміністрування та підтримку економічного відновлення. Успішність реалізації цих заходів сприятиме зміцненню фінансової спроможності громад і їхньому сталому розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сошка Н. Суперечності та перспективи розвитку системи місцевого оподаткування в Україні. *Ефективна економіка*. 2011. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=783> (дата звернення 15.03.2024).
2. Михайленко О.В., Козаченко В.О. Місце та аналіз місцевих податків і зборів з урахуванням особливостей змін законодавчо-нормативної бази: монографія/ за ред. О. В. Михайленко, В. О. Козаченко. Київ: НУХТ, 2017.
3. Прохода А.М. Місцеві податки та збори та їх роль у формуванні доходів місцевих бюджетів: квал. роб. Одеса: ОНЕУ, 2024. URL: <https://dspace.oduvs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c517995e-3be0-455f-8761-852cd9c6cf89/content> (дата звернення 18.03.2024).
4. Литвіцька Н.Ю. Історія виникнення податків. Буковинська державна фінансова академія, 2010 р. URL: http://www.rusnauka.com/4_SWMN_2010/Economics/58421.doc.htm (дата звернення 27.03.2024).
5. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755 (зі змінами та доповненнями). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 06.05.2024).
6. Оподаткування суб'єктів підприємництва: навч. посіб . / за ред.: І.Г, Лук'яненко. Київ: НаУКМА . URL: https://pidru4niki.com/1343041455162/ekonomika/sistema_mistsevih_podatkiv_zboriv (дата звернення 27.05.2024).
7. Пивовар Л.В. Сутність і види податків. 2015. URL: http://zadk.ucoz.ua/distan/110115/podatкова_sistema_pivovar_l.v.pdf (дата звернення 07.06.2024).
8. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua> (дата звернення 09.07.2024).
9. Онищук І. Аналіз місцевих бюджетів за 2023 рік. URL: <https://hromady.org/analiz-miscevih-byudzhativ-za-2023-rik/> (дата звернення 25.07.2024).

10. Адміністрування місцевих податків і зборів органами місцевого самоврядування: поточний стан та проблеми. Дата оновлення: 06.08.2024. URL: <https://decentralization.ua/news/18432> (дата звернення 23.08.2024).

11. Офіційний сайт Міністерства Юстиції України. Земельний податок для фізичних осіб. URL:<https://minjust.gov.ua/m/zemelniy-podatok-dlya-fizichnih-osib-scho-treba-znati> (дата звернення 09.09.2024).

12. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. / В. М. Булавинець, В. П. Горин, О. В. Квасниця [та ін.]; за ред. В. П. Горина. Тернопіль: Осадца Ю. В., 2023. 170 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/49323> (дата звернення 12.09.2024).

13. Управління фінансами територіальних громад: теорія і практика Монографія: / за ред. О. П. Кириленко. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 280 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/46227> (дата звернення 17.09.2024).

14. Валігура В.А. Соціально-економічні доміанти оподаткування власності в Україні. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*: науковий журнал. Острог : Вид-во НУ«ОА» 2019. № 15(43). (дата звернення 25.09.2024).

15. Пилипів В., Козаченко Ю. Діагностика системи місцевого оподаткування: аналітичний звіт за 2023 р., 216 с. URL: <https://u-lead.org.ua/storage/admin/files/d7ee40daa7f8543c84903bb0b76b51dd.pdf> (дата звернення 26.09.2024).

16. Горин В.П., Була П.В., Черноус В. С. Податкова політика України в умовах воєнного часу: реалії, безпекові виклики та перспективи подолання. *Інвестиції: практика та досвід.* 2024. №18. URL:<http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/52087> (дата звернення 04.10.2024).

17. Горин В. П., Булавинець В. М. Плата за землю як інструмент фіскального регулювання суспільного добробуту. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського.* 2020. №3. С. 46-52. (дата звернення 12.10.2024).

18. Державний бюджет 2024: аналітична довідка від експертів проєкту

USAID «ГОВЕРЛА». URL: <https://decentralization.ua/en/news/17421> (дата звернення 15.10.2024).

19. Особливості складання місцевих бюджетів 2024 рік. URL: <https://hromady.org/wp-content/uploads/2023/08> (дата звернення 20.10.2024).

20. Горин В. П., Савчук С. В. Резерви нарощування фінансових ресурсів територіальних громад в умовах воєнного стану. *Агросвіт*. 2023. № 13. С. 11-20. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/48273> (дата звернення 22.10.2024).

21. Казюк Я., Венцель В. Структура місцевих податків та зборів: *публікація*. 2018. 6 с.

22. Дем'янишин В. Г., Горин В. П. Податок на майно як інструмент фінансового регулювання суспільного добробуту. *Світ фінансів*. 2020. Вип. 3 (64). С. 40-50. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/40891> (дата звернення 30.10.2024).

23. Канонішена-Коваленко К. Екологічний податок від А до Я. Київ: Фондація «Відкрите Суспільство», 2017. 108 с.

24. Мартинюк І. В., Богатирьова Є. М. Місцеве оподаткування в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Економіка&Держава*. 2019. С.27-31.

25. Кнейслер О., Спасів Н., Кізима Т. Фінанси об'єднаних територіальних громад у фінансовій системі України. *Світ фінансів*. 2020. Вип. 1 (60). С. 8-19.

26. Міжнародний досвід формування бюджетного потенціалу місцевих фінансів: монографія/ за ред.: Дума В. Л.. Рівне:НУВГП, 2017.

27. Тітомир А.А.Формування доходів місцевих бюджетів та резерви їх збільшення: випускна роб. Одеса: ОЦУЕ, 2017. 16 с.

28. Барановська Н.І. Зарубіжний досвід формування податкових надходжень місцевих бюджетів. Могилів-Подільськ, 2020 р. 6 с.

29. Кириченко, О. А. Фінансово-правові засади місцевого оподаткування в Україні. Дніпро: Ліра, 2020. 256 с.

30. Василик О. Д. Державні фінанси України. К.: Центр навчальної літератури. 2011. 552 с.

31. Деркач, М. І. Місцеве оподаткування в Україні: правові аспекти.

Харків: Право.2016. 312 с.

32. Іваненко С. М. Проблеми реформування місцевого оподаткування в Україні. *Фінанси України*. 2021. №3.С. 18-24.

33. Петрова І. В. Роль місцевих податків у формуванні бюджетів громад. *Економіка і держава*. 2020. №6. С. 47-51.

34. Десятнюк О.М., Ткачик Ф.П Роль податкового потенціалу в розвитку місцевого самоврядування в Україні. *Світ фінансів*. 2021. № 1(66). С. 77–88.

35. Деулін В.Ю. Проблеми та перспективи розвитку економіки: квал. роб. Миколаїв: ЧНУ. 2022.
URL:<https://krs.chmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2822/1/%d0%94%d0%b5%d1%83%d0%bb%d1%96%d0%bd.pdf> (дата звернення 15.11.2024).

36. Волкова О.Г. Фіскальна ефективність місцевого оподаткування в Україні. *Гроші, фінанси і кредит*. 2019. № 28. С. 263-269.

37. Крисоватий А. І., Валігура В. А. Новації та напрями вдосконалення податкового законодавства України в умовах воєнного стану. *Фінанси України*. 2022. № 6. С. 33-53. DOI: <https://doi.org/10.33763/finukr2022.06.033> URL: https://finukr.org.ua/?page_id=723&aid=4899 (дата звернення 25.10.2024).

38. Полишин Г.А. Місцеві податки та збори в Україні та закордоном. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 4. С . 162-165.

39. Волохова І. Місцеві податки та збори в доходах місцевих бюджетів України: наслідки проведених реформ. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2017. Вип. 23 (2). С. 51–54.

40. Бачо Р., Пойда-Носик Н., Потокі Г. Перспективні напрями реформування системи місцевого оподаткування України. *Економіка та суспільство*. 2021. 30 с. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-30-4> (дата звернення 23.11.2024).

41. Віхер М. Вектори підвищення ефективності системи місцевих податків і зборів в Україні. *Фінансове забезпечення сталого розвитку: збірник 73 наукових праць кафедри фінансів ім. С. І. Юрія Західноукраїнського національного*

університету. Вип. 3. Тернопіль: ЗУНУ, 2023.

42. Волохова І. С. Місцеві податки та збори в доходах місцевих бюджетів України: наслідки проведених реформ. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2017. № 23(2). С. 50-53.

43. Західна О., Бундз Н. Аналіз дохідної частини місцевих бюджетів України в умовах воєнного стану. *Економічні науки*. 2022. №12(112). С. 84-91.

44. Іщенко М. І., Міщук Є. В., Мясоедова А. М. Місцеві податки та збори у забезпеченні економічної безпеки держави. *Сучасні проблеми економіки і підприємництва*. 2020. №25. С. 5-12.

45. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. №254к/96-ВР: станом на 1 січ. 2020 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 14.11.2024).

46. Лобачева І. Ф. Місцеві податки і збори: їх роль у формуванні місцевих бюджетів. *Подільський вісник*. 2021. №3(19). С. 18-24.

47. Місцеве самоврядування: Конституція України від 28.06.1996 р. №254к/96-ВР: станом на 1 січня 2020 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/ed20200101#Text> (дата звернення: 19.11.2024).

48. Потіп М. М. Щодо сутності компетенції органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування. *Право і суспільство*. 2019. №6. С. 32- 35.

49. Станкус Т., Крот Ю. Місцеві податки і збори: практ. посіб. Харків: DESPRO, 2017. 80 с.

50. Русін В. М. Фінансове забезпечення органів місцевого самоврядування: теоретичні основи та вітчизняна практика. *Актуальні проблеми розвитку економіки: Науковий збірник*. 2008 С. 111-116.

51. Русін В. Теоретичні аспекти фінансового забезпечення місцевого самоврядування. *Світ фінансів*. 2009. Вип. 4. С. 83-88.

52. Кириленко О., Русін В. Фінансове забезпечення об'єднаних територіальних громад: стан, проблеми та шляхи їх вирішення. Сектори

економіки в процесі реалізації державної регіональної політики: *Дванадцяті регіональні та муніципальні читання* : зб. матеріалів доп. міжнар. наук.-практ. конф. [Тернопіль-Збараж, 26-27 жовт. 2017 р.] / редкол. : М. М. Шкільняк, А. Ф. Мельник, Г. Л. Монастирський [та ін.] ; відп. за вип. М. М. Шкільняк. Тернопіль: СМП «Тайп», 2017. Ч. І. С. 55-58.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Факультет фінансів та обліку
Кафедра фінансів ім. С. І. Юрія

ХРУСТАВКА Соломія Любомирівна

**Місцеве оподаткування в Україні: практика та проблеми
вдосконалення / Local taxation in Ukraine: practice and problems of
improvement**

спеціальність: 072 - Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
освітньо-професійна програма – Фінанси
Кваліфікаційна робота

Частина 2

ДОДАТКИ

Тернопіль – 2024

Додаток А

Дані адміністрування місцевих податків та зборів
за 2019-2023 роки, тис грн

Таблиця А 1.

№	Назва податку/рік	2019	2020	2021	2022	2023
1	Плата за землю, всього	32 835,6	31 471,7	35 263,6	29 568,4	34 528,9
	у тому числі:					
	земельний податок	13 349,6	12 813,6	13 843,9	11 126,3	12 086,8
	орендна плата за землю	19 486,0	18 658,1	21 419,7	18 442,1	22 442,1
2	Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки	4 882,3	5 758,9	7 820,8	7 118,9	9 140,0
3	Транспортний податок	276,0	202,8	158,4	103,5	160,5
4	Єдиний податок	35 270,2	38 031,0	46 282,4	47 226,1	55 805,4
5	Збір за місця для паркування транспортних засобів	114,9	91,2	254,1	101,8	151,4
6	Туристичний збір	196,2	130,6	244,0	186,4	222,6
7	Усі місцеві податки і збори	73 575,2	75 686,2	90 023,3	84 305,1	100 008,8
8	Загальний показник доходів місцевих бюджетів	275 169,8	290 114,8	352 013,5	398 131,4	441 937,0
9	Частка податку у доходах загального фонду	26,7%	26,1%	25,6%	21,2%	22,6%

Примітка. Побудовано за даними [8].